ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΞΕΝΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΚΟΠΠΕ

Ὁ Φραγκῖσκος Κοππὲ εἶνε ὁ δημοτικώτερος, ὁ μᾶλλον ἀναγινωσκόμενος ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς συγχρόνου Γαλλίας. Ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐννοεῖται καὶ ἀναγινώσκεται, διότι αὐτῶν, τῶν ταπεινῶν καὶ τῶν ἀφανῶν, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἀρετὰς ἀπεικονίζει κατὰ προτίμησιν μὲ ἁπλότητα καὶ σαφήνειαν, δίχως νὰ μετεωρίζεται εἰς μεταφυσικὰ καὶ ρητορικὰ ὕψη, ἀπρόσιτα εἰς αὐτούς· ὑπὸ τῶν γυναικῶν εὐνοεῖται διὰ τὴν μελαγχολικὴν ἀβρότητα καὶ τὴν θηλυκὴν οὕτως εἰπεῖν εὐαισθησίαν τῶν στίχων του· ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ὀλίγων ἐκτιμᾶται, διὰ τὴν πρωτοτυπίαν τῆς ἐμπνεύσεως, τὴν εἰλικρίνειαν τῆς ἐκφράσεως, καὶ πρὸ παντὸς τὸ κάλλος τῆς μορφῆς καὶ τὴν στιχογραφικὴν τέχνην, δι' ἧς τὰ ποιήματα μεταβάλλονται εἰς τιμαλφῆ κοσμήματα, ὡς νὰ ἐπεξειργάσθησαν ὑπὸ χρυσοχόων· τέχνη, ἡ ὁποία διακρίνει κυρίως τὴν ἐν Γαλλίᾳ ποιητικὴν Σχολὴν τῶν λεγομένων Parnassiens. Ὁ διάσημος συγγραφεὺς Παῦλος Βουρζέ, ἀριστερῶν ἐμμέτρως εἰς τὸν Κοππὲ τὰ «Λονδίνεια Σκιαγραφήματά» του, ἀποκαλεῖ αὐτὸν «rêveur épris d' intimité» καὶ ποιητήν, ὅστις «καλλίτερον παντὸς ἄλλου καταλαμβάνει τὴν ἡδονὴν τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ καλλιτέχνης εἰς τὸ νὰ καταγράφῃ καὶ τὰ ἐλάχιστα, χαρίεντα ἢ θλιβερά». Ὁ δὲ Charle Morice ὁ ποιητὴς καὶ νομοθέτης τῆς νέας σχολῆς τῶν συμβολοκρατικῶν ποιητῶν εἰς τὸ σοφὸν καὶ παραδοξολόγον σύγγραμμά του περὶ τῆς «Γαλλικῆς φιλολογίας», ἀποφαίνεται περὶ αὐτοῦ ὡς ἑξῆς: «Ὁ Κοππὲ εἶνε περιεργότατος καὶ συμπαθέστατος ποιητής. Βεβαίως ἡ νέα γενεὰ δὲν ἀρύεται πλέον ἐξ αὐτοῦ τὸ μυστήριον νέας τινὸς ἐμπνεύσεως. Τὸ ἔργον του ἔληξεν. Ἀλλ' εἶνε καλόν, καὶ δικαίως πιστεύει εἰς αὐτό». Καὶ προχωρῶν ὁ Μορὶς χαρακτηρίζει τὴν ποίησίν του ὡς πρωτότυπον καὶ ἐν ταὐτῷ ἀπορρέουσαν ἐκ τῆς ποιήσεως τοῦ Οὐγκώ, τοῦ Βωδελαίρ, τοῦ Μπαμβίλ, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Θεοφίλου Γωτιὲ καὶ τοῦ Σαιντμπέβ. Ὥστε δικαίως ἐλέχθη περὶ τοῦ Κοππέ, ὅτι ἐνῷ ἐπλησίασε τὰ πλήθη εἰς τοὺς στίχους του, δὲν ἀπεξενώθη διὰ τοῦτο τῶν καλλιτεχνῶν: τῶν ἀνθρώπων δηλονότι τῶν ὁποίων αἱ κλίσεις ἐχθρικώτατα συνήθως διάκεινται πρὸς τὰς κλίσεις τῶν πολλῶν.

Ὁ Φραγκῖσκος Κοππὲ εἶνε, ψυχῇ καὶ σώματι, Παρισινός. Εἰς τὰ Παρίσια ἐγεννήθη τὸ 1842. Ὁ πατήρ του ἦτο πτωχὸς ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν· ἔγραψε καὶ αὐτὸς στίχους, τοὺς ὁποίους ποτὲ δὲν ἐδημοσίευσεν· ἀπολυθεὶς τῆς θέσεώς του ἕνεκα πολιτικῶν λόγων, προσεβλήθη ἐξ ἐγκεφαλικῆς παραλυσίας, καὶ ἀπέμεινε μὲ τὴν πενιχρὰν σύνταξίν του καὶ μὲ τὴν πολυμελῆ του οἰκογένειαν. Τῆς οἰκογενείας τὴν διατροφήν, πατρός, μητρός, καὶ τριῶν ἀδελφῶν, ἀνέλαβεν ὁ ὑστερότοκος Κοππέ· πρὶν τελειώσῃ τὰς σπουδάς του εἰς τὸ γυμνάσιον, ἀπεφοίτησεν αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ δεκάτου πέμπτου μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους τῆς ἡλικίας του ἐπεχείρησε παντὸς εἴδους ἐργασίας ἀντὶ ἀμοιβῆς πενῆντα μόνον φράγκων κατὰ μῆνα. Ἐπὶ τέλους διωρίσθη ὑπάλληλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, ὡς ὁ πατήρ του· ἐκεῖ εἰργάζετο πολὺ καὶ συγχρόνως ἔγραφε στίχους, χωρὶς ἀξιώσεις δημοσιότητος. Ἀλλ' ἔτυχε νὰ κατοικῇ παραπλεύρως τῆς οἰκίας του ὁ ποιητὴς Κάτουλλος Μανδές, μὲ τὸν ὁποῖον καὶ ἐσχετίσθη ὁ Κοππέ, καὶ τοῦ ἀνέγνωσε τοὺς πρώτους στίχους του. Ὁ Μανδὲς τὸν ἐνεθάρρυνε, τὸν ἐσυμβούλευσε, τὸν καθωδήγησε, καὶ τὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν περίφημον χορείαν τῶν ποιητῶν τοῦ «Συγχρόνου Παρνασσοῦ» (1), τῶν ὁποίων ἦτον ὁ σημαιοφόρος. Κάθε Σάββατον οἱ ποιηταὶ ἐκεῖνοι συνηθροίζοντο εἰς τοῦ Λεκόντ Δελίλ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔτρεφαν θρησκευτικὴν λατρείαν· τὴν Πέμπτην μετέβαιναν εἰς τοῦ Μπαμβίλ, τοῦ ἑτέρου ἐκ τῶν κορυφαίων διδασκάλων· ἐκεῖ ἡ συναναστροφὴ διεξήγετο οἰκειότερον, ἁπλούστερον. Εἰς δὲ τὴν οἰκίαν τοῦ Μανδὲς ἔκαμναν κάθε εἴδους τρέλλαν.

Εἰκοσιτεσσάρων ἐτῶν ἐδημοσίευσε τὴν πρώτην συλλογὴν τῶν στίχων του, τὴν «Λειψανοθήκην» (Reliquaire), καὶ μετὰ δύο ἔτη, τὸ 1868, σειρὰν αἰσθηματικῶν ἐξομολογήσεων ὑπὸ τὸν τίτλον «Intimités». Τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων τῆς πρώτης συλλογῆς ἐλαξεύθησαν εἰς τὸ γλυπτικὸν ἐργαστήριον τοῦ «Συγχρόνου Παρνασσοῦ»· τὰ δεύτερα ἀποτελοῦσιν ἰδιορυθμίας τι κρᾶμα μελαγχολίας καὶ εἰρωνίας, εὐαισθησίας καὶ περιγραφικότητος, ἐπὶ οἰκείου καὶ ἀφελοῦς τόνου, εἰς λέξεις, ὁμοιοκαταληξίας καὶ ῥυθμὸν ἀριστοτεχνικῆς ἀπαλότητος. Ἀλλ' ὁ Κοππέ, ἐξηκολούθει νὰ διατελῇ ἄγνωστος εἰς τὸ κοινόν, καὶ οἱ στίχοι του δὲν ἐξωδεύοντο, δὲν ἀνεγινώσκοντο. Ὅτε ὁ διευθυντὴς τοῦ θεάτρου τοῦ «Ὠδείου» ἐπεί-

(1) «Parnasse contemporain» εἶνε ὁ τίτλος ὑφ' ὃν ἐδημοσίευσαν ἀπὸ κοινοῦ τὰ ποιήματά των, δι' ὃ καὶ ωνομάσθησαν Parnassiens.

σθη νὰ ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1869, τὸν «Διαβάτην», μονόπρακτον δραμάτιον, τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς εἶχε συνθέσει ἐπίτηδες διὰ τὴν διαπρεπῆ ἠθοποιὸν Ἄγαρ. Τὸ ἔργον τοῦ Κοππὲ ἀνεβιβάσθη μόνον διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παραγέμισμα μεγάλου δράματος, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ διδαχθῇ ἐν τῷ Ὠδείῳ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, καὶ ἐξ οὗ θριάμβους προσεδόκα ἡ Διεύθυνσις. Ἐν τούτοις τὸ ἐκτενὲς δρᾶμα ἤκουσαν πλήττοντες οἱ θεαταί, ἐμαγεύθησαν δὲ ἀπὸ τὸν «Διαβάτην», καὶ ὁ τῆς προτεραίας ἀφανὴς ποιητὴς κατέστη ἔκτοτε διάσημος. Τὸ δραμάτιον τοῦ «Διαβάτου» δὲν ὑπόκειται εἰς ἀνάλυσιν· ἡ εἰδυλλιακή του χάρις, οἱ ἁβροὶ στίχοι του, ἡ ἀραχνοῦφὴς λεπτότης τῆς ἐκτυλίξεως αὐτοῦ μόνον ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἢ διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ πρωτοτύπου καθίστανται προσιταί. Ἀπὸ τῆς παραστάσεως αὐτοῦ χρονολογεῖται ἡ δημοτικότης τοῦ Κοππὲ καὶ ἡ στερεότυπος ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τιτλοφορία του ὡς ποιητοῦ τοῦ «Διαβάτου», ὥστε ἐπὶ τέλους καὶ νὰ ἐνοχλῆται ὁ ποιητὴς ἐν τῇ συναισθήσει ὅτι ἄλλα ἔργα του, ἄξια ἴσης καὶ μεγαλειτέρας φήμης, ἐπισκιάζονται οὕτω. Ἀλλ' ἢ οὕτως ἢ ἄλλως, ὁ «Διαβάτης» ἔπλασε τὴν τύχην τοῦ Κοππέ, ὅστις ἐξηκολούθησεν ἐκδίδων τόμους ποιημάτων, δραμάτων, διηγημάτων, περιζητήτους. Παρήτησε τὴν ταπεινήν του θέσιν ἐν τῷ ὑπουργείῳ, διωρίσθη βιβλιοθηκάριος τῆς Γερουσίας, καὶ βραδύτερον ἀρχειοφύλαξ τοῦ Γαλλικοῦ θεάτρου, θέσις ἐξ ἧς παρητήθη τὸ 1884, ἀφοῦ ἠξιώθη τῆς ὑψηλῆς τιμῆς νὰ ἐκλεχθῇ μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ὡς διάδοχος τοῦ ποιητοῦ Βίκτωρος Δὲ Λαπράδ, τοῦ ὁποίου προκάτοχος ἦτον ὁ Μυσσέ.

Ὁ Κοππέ, εἰς τὰ δράματά του, τὰ ἐκτενῆ καὶ ἱστορικὰ ὡς ὁ «Σεβῆρος Τορέλλης», ὁ «Ἑκατονταετὴς πόλεμος» κτλ. καὶ τὰ σύντομα καὶ φανταστικά, ὡς αἱ «Δύο Λύραι», τὸ «Πάτερ ἡμῶν», μᾶλλον διακρίνεται διὰ τὴν ἐπὶ τὸ ἰδανικώτερον παράστασιν τῆς ζωῆς ἢ εἰς τὰ κυρίως ποιήματα αὐτοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ποιητικὸν αἴσθημα συγκιρνᾶται μὲ τὴν παρατήρησιν καὶ τὴν ζωγραφίαν τῆς ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ πραγματικότητος. Εἰς τὰ δράματά του εἶνε μᾶλλον ποιητὴς καὶ εἰς τὰ ποιήματά του περισσότερον πραγματιστής. Ταῦτα εἰς τρεῖς κατηγορίας δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν· εἰς τὰ κυρίως αἰσθηματικά, ὡς αἱ «Intimités», ἡ «Exilée», ὅπου ὁ ἔρως ἐκφράζεται ἐμπαθέστερον καὶ διὰ ρυθμῶν ποικιλώτερον καὶ τεχνικώτερον ἐξειργασμένων, καὶ ἡ «Μέση Ἡλικία» (Arriere-Saison), ὅπου ὁ ἔρως προσλαμβάνει χαστῆρα τρυφερότητος καὶ πατρικῆς σχεδὸν στοργῆς· εἰς τὰ Ἐπικὰ διηγήματα, ἀναπλάσεις ἱστορικῶν ἐπεισοδίων καὶ θρησκευτικῶν παραδόσεων, ὡς ἡ «Χελιδὼν τοῦ Βοῦδα», ἡ «Κεραλὴ τῆς Σουλτάνας», κτλ. τὰ ὁποῖα ὁ κριτικὸς Λεμαίτρ παραβάλλει πρὸς τὰ ἀνάλογα τοιαῦτα τοῦ Οὐγκώ, ἀποκαλῶν «Θρύλον τῶν Αἰώνων ἐν μικρογραφίᾳ»· καὶ τέλος εἰς τὰ «Ποιήματα τοῦ νεωτέρου βίου», εἰς τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται καὶ οἱ «Ταπεινοί», τὰ «Ἔμμετρα διηγήματα» καὶ τὰ «Ἁπλᾶ λόγια», ἅτινα καὶ ἀποτελοῦσι τὸ μᾶλλον πρωτότυπον καὶ χαρακτηριστικὸν ἔργον τοῦ ποιητοῦ. Διότι ὁ Κοππὲ εἶνε κυρίως ὁ εἰκονογράφος, ὁ ἀοιδὸς τῶν ταπεινῶν καὶ ἀφανῶν ἡρώων, τοὺς ὁποίους ἀνυπόπτως διαγκωνίζομεν καθ' ἑκάστην ἐν τῇ καθημερινῇ ζωῇ. Εἰς τὰ ποιήματα ταῦτα ψυχολογεῖ καὶ ἀναλύει, συχνότερον δὲ ἀφηγεῖται καὶ περιγράφει τὸν βίον, τὰ παθήματα, τὰς περιπετείας, τὰς θυσίας, τοὺς ἄθλους αὐτῶν. Ἥρωές του λ. χ. εἶνε ἡ γεροντοκόρη ἡ ὁποία ἀφιερώνεται εἰς τὴν περιποίησιν τοῦ παραλύτου ἀδελφοῦ της· ἡ μνηστὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ ναυτικοῦ ποῦ περιμένει δώδεκα ἔτη τὸν μνηστῆρα της, ὅστις δὲν ἐπανέρχεται· ἡ πτωχὴ ποῦ ἐγκαταλείπει τὸ τέκνον της εἰς ξένας χεῖρας καὶ γίνεται παραμάνα διὰ νὰ ζήσῃ τὸν μέθυσον ἄνδρα της καὶ ὅταν ἐπιστρέφῃ εἰς τὸ σπίτι της εὑρίσκει τὸ τέκνον της νεκρόν· ὁ νεανίας ποῦ γίνεται μικροῦπάλληλος διὰ νὰ θρέψῃ τὴν μητέρα του· ἡ ὑπηρέτρια ποῦ λαμβάνει συνέντευξιν εἰς τὸν κῆπον μὲ τὸν στρατιώτην, καὶ διηγοῦνται τὰ βάσανά των· ὁ νεανίας ποῦ ἐργάζεται τὴν ἡμέραν εἰς κατάστημα καὶ τὴν νύκτα παίζει βιολὶ εἰς τὰ ᾠδικὰ καφενεῖα κτλ. κτλ. ἱερεῖς, ἀδελφαὶ τοῦ ἐλέους, ναυτικοί, ἐργατικοί, ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, χωρὶς λάμψιν καὶ ἐπιβολήν, τοὺς ὁποίους ἡρωϊκῶς ἀγωνίζεται ὁ ποιητὴς νὰ στολίσῃ μὲ τὴν πορφύραν τῆς Μούσης. «Ἡ Μοῦσα του, εἶπεν εὐλόγως τις, δὲν πετᾷ· πατεῖ ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλὰ βλέπεις ὅτι ἔχει πτερά». Ἀλλ' ὁ ποιητὴς δὲν ἀρκεῖ νὰ δεικνύῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ μεταχειρίζεται τὰ πτερά του. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κοππὲ ἐκτρέπεται ἐνίοτε εἰς πεζότητα· τὸ ἐλάττωμά του ἀπορρέει ἐξ αὐτῆς τῆς πρωτοτυπίας του. Ἐνίοτε πραγματεύεται θέματα ποταπὰ τὰ ὁποῖα καὶ ἡ δεξιωτάτη στιχουργία ἀδυνατεῖ νὰ ἐξευγενίσῃ, καὶ ἐνδιατρίβει εἰς πεζοτάτας λεπτομερείας, αἵτινες μικρὸν ἀπέχουν τοῦ γελοίου, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς ποιητικῆς μορφῆς τὴν ὁποίαν ἀξιοῦσιν ὅτι περιβάλλονται. Ὑπόδειγμα τοῦ εἴδους τούτου εἶναι ὁ «Μικρὸς παντοπώλης».

Μετὰ τοὺς μεγαλοστόμους ῥωμαντικοὺς τῆς Γαλλίας, τῶν ὁποίων ἡ ἔμπνευσις εἶνε εὐρυτέρα, ὑψηλοτέρα, ἀλλὰ μᾶλλον ἀοριστολόγος, ἐπεφάνησαν κατὰ φυσικωτάτην ἀντίδρασιν οἱ ποιηταὶ τῆς Σχολῆς τοῦ «Συγχρόνου Παρνασσοῦ», ὀλιγώτερον ὑψιπετεῖς, ἀλλὰ περισσότερον ἀκριβολόγοι. Ὅθεν οὐχὶ ἀστόχως παρεβλήθησαν πρὸς τοὺς διαδεχθέντας τὸν Ρουβενς καὶ τὸν Ρέμβρανδ καλλιτέχνας τῆς ὁλλανδικῆς καὶ φλαμανδικῆς Σχολῆς. Τὴν σχολὴν ταύτην πιστότερον ἄλλων μετήγαγεν ἐν τῇ ποιήσει ὁ γράψας τὰ «Ποιήματα τοῦ νεωτέρου βίου».

Καὶ ἐν Ἑλλάδι ὁ Κοππὲ εἶνε ἐκ τῶν ὀλίγων γνωστῶν ποιητῶν τῆς Ἑσπερίας καὶ ἐκ τῶν σχετικῶς μᾶλλον ἀναγινωσκομένων ὑπὸ τῶν φιλομούσων γαλλομαθῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἰδιαιτέρως ἡ ποίησις τοῦ Κοππὲ συνδέεται πρὸς τὴν πρώτην κίνησιν τῆς ἀπὸ τοῦ 1880 ἀναρανείσης ἐν Ἀθήναις νέας ἐπὶ νέων προτύπων ρυθμιζομένης ποιήσεως. Τινὲς τῶν στίχων του ἐδημοσιεύθησαν ἐν πρωτοτύπῳ εἰς τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀκμάζοντα σατυρικοφιλολογικὰ φύλλα, τὸν «Ραμπαγᾶν» καὶ τὸ «Μὴ Χάνεσαι», ὅπου καὶ τῶν νέων ποιητῶν τὰ στιχάρια

ἐφιλοξενοῦντο. Δὲν νομίζω δὲ ὅτι προσκρούω εἰς τὴν μετριοφροσύνην τοῦ Διευθυντοῦ τῆς «Ἑστίας», ἀναγράφων ἐνταῦθα ὅτι οὗτος ἀποστείλας εἰς τὸν Κοππὲ τοὺς πρώτους νεανικωτάτους στίχους του, φέροντας ἀντὶ προλόγου ὁλόκληρον ποίημα τοῦ γάλλου ποιητοῦ, ἔτυχε παρ' ἐκείνου φιλόφρονος ἀπαντήσεως· λεπτομέρεια τὴν ὁποίαν ἀναφέρω ἐνταῦθα μόνον διότι περιέχεται ἐν αὐτῇ λακωνικώτατα ἐκτεθειμένη, ἀλλ' ἀναμφισβητήτου ἀληθείας γνώμη, καθ' ἣν ἡ ποίησις διὰ τοῦ κάλλους τῆς μορφῆς καὶ ἀνακαινίζεται καὶ ὑρίσταται. Κ. Π.

ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ ΚΟΠΠΕ

(Μετάφρασις)

Ἀπάντων τῶν ἐθνῶν ἡ μεγαλοψυία χρεωστεῖ ὀφειλήν τινα εἰς τὸν νοῦν, εἰς τὴν ποίησιν, εἰς τὴν τέχνην τῆς Ἑλλάδος. Πᾶς ποιητὴς ὀφείλει χάριν εἰς τὸν Ὅμηρον, πᾶς καλλιτέχνης εἰς τὸν Φειδίαν, πᾶς ὁ φιλοσοφῶν εἰς τὸν Πλάτωνα. Τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα παραβάλλω πρὸς οἰκοδόμημα ἡμιερειπωθὲν μέν, ἀλλ' ἀείποτε φιλόξενον, οὗτινος οἱ λίθοι καὶ τὰ μάρμαρα ἐξήρκεσαν πρὸς οἰκοδομὴν τῶν οἰκιῶν ὁλοκλήρου κώμης, καὶ ὅμως τὸ ἐρείπιον διατηρεῖ ἀκεραίαν ἔτι τὴν μεγαλοπρεπῆ ὡραιότητά του.

Φ. ΚΟΠΠΕ

Ὡς χαρακτηριστικὸν τῆς ποιήσεως τοῦ Κοππὲ παραθέτομεν τὸ ἑξῆς ποιημάτιον ἐκ τῆς σειρᾶς Arrière-Saison.

RUINES DU CŒUR

Mon cœur était jadis comme un palais romain,
Tout construit de granits choisis, de marbres rares.
Bientôt les passions, comme un flot de barbares,
L'envahirent, la hache ou la torche à la main.

Ce fut une ruine alors. Nul bruit humain.
Vipères et hiboux. Terrains de fleurs avares.
Partout gisaient, brisés, porphyres et carrares;
Et les ronces avaient effacé le chemin.

Je suis resté longtemps, seul, devant mon désastre.
Des midis sans soleil, des minuits sans un astre,
Passèrent, et j'ai, là, vécu d'horribles jours;

Mais tu parus enfin, blanche dans la lumière,
Et, bravement, afin de loger nos amours,
Des débris du palais j'ai bâti ma chaumière.

F. Coppée

Le génie de tous les peuples doit quelque chose à la pensée, à la poésie, à l'art de la Grèce. Tous les poètes sont les obligés d'Homère, tous les artistes ceux de Phidias, tous les penseurs ceux de Platon. Et je compare l'antique Hellas à un édifice à demi détruit, mais toujours hospitalier, dont les pierres et les marbres [redacted] épars ont suffi pour bâtir les maisons de tous un village, sans que la ruine ait rien perdu de sa majestueuse beauté.

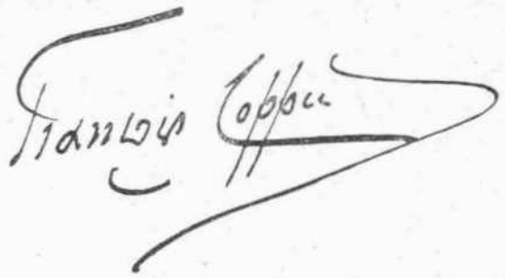

ΠΑΡΑΙΣΘΗΣΕΙΣ[1]

Ὅτε συνῆλθον, παρετήρησα ὅτι ἡ κόρη μὲ ἐκράτει ἐκ νέου μετέωρον. Ἱπτάμεθα διὰ διαφανεστάτης φωτεινῆς ἀτμοσφαίρας. Πρὸ ἐμοῦ ἀτελεύτητον ἔχαινε τὸ χάος· καὶ ἐντὸς αὐτοῦ, σημεῖα ἀδιόρατα, ἐφερόμεθα ἡμεῖς, διὰ πτήσεως ἠρέμου ἀνερχόμενοι πάντοτε. Συνήθροισα τὰς συγκεχυμένας ἐντυπώσεις μου. Ἔφερα τὴν χεῖρα εἰς τὸ πρόσωπόν μου, ἔπεσα ἰσχυρῶς τοὺς κροτάφους μου. Ἱδρὼς ψυχρὸς εἶχε λούσει τὴν κεφαλήν μου, καὶ συγκολλήσει ἐπὶ τοῦ δέρματος τὰς τρίχας. — Ποία ῥρίκη, ποία σκηνή, εὐθὺς ἐστράφη πρὸς τὴν κόρην. — Λαλεῖς ὡς ξένος, οὐδεμίαν γνῶσιν ἔχων τῶν γηΐνων, καὶ ἀπροσδοκήτως ὅλως φθάσας ἐκεῖ, μάρτυς μιᾶς μόνης τῶν σκηνῶν, αἵτινες συκνοῦνται, εὐρύνονται, ἀνανεοῦνται ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὸ στάδιον ἐκεῖνο τῆς δοκιμασίας καὶ ὀδύνης ὅπερ λέγεται Γῆ, μοὶ εἶπε σοβαρῶς ἡ αἰθερία συνοδοιπόρος μου. Ἄλλως τε, τί εἶδες; Ὁ ὀφθαλμός σου ἐνηντένισε μόνον τὴν εἱμαρμένην τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου δράματος καταστροφήν. Πῶς ὅμως ἐνυφαίνεται τοῦτο, πῶς, ἀρανῶς, ὑπὸ τὸν δείκτην χειρὸς μυστηριώδους, τελεσιουργεῖται πεπρωμένως καὶ ἀναποδράστως, δὲν

1 Ἴδε σελ. 145

εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου, καί, ἴσως, προσέθηκε, δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἴδωσιν, ἀφοῦ εἶναι θνητοί. Τὸν θάνατον μόνον παρετήρησας δρῶντα, οὐχὶ ὡς μέσον ἀλλὰ ὡς σκοπὸν τῆς ζωῆς. Ἄχρις ὅτου ὅμως ἐπέλθῃ τὸ καθωρισμένον τέλος τοῦ βίου, τί μεσολαβεῖ μεταξὺ τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ τοῦ ἐσχάτου τέρματος, μεταξὺ τοῦ πρώτου κλαυθμηρισμοῦ τοῦ νηπίου, ἀποσπωμένου ἀπὸ τὰ μητρικὰ σπλάγχνα, καὶ τοῦ ὑστάτου στεναγμοῦ τοῦ γέροντος, λυομένου ἀπὸ τοὺς δεσμοὺς τῆς ζωῆς; Ἕνωσον τὰ δύο ταῦτα σημεῖα τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, καὶ θεώρησον, ἐὰν δύνασαι, τὰ διάμεσα στάδια, δι' ὧν διηνύθη ὁ τεταγμένος δρόμος τοῦ ἐφημέρου θνητοῦ. Σὲ κατέπληξεν ὁ θάνατος, καὶ ὡς παιδίον πτοούμενον εἰς τὴν θέαν μορμολυκείου ἐξέστης καὶ ἐφρικίασας. Ἀλλ' ὁ θάνατος εἶναι τέλος· εἶναι ἀπολύτρωσις, εἶναι παῦσις προσδοκίας κακῶν καὶ περισπασμῶν πρὸς οὗς, καὶ παντὸς θανάτου πλειότερον, τρέμει νὰ ἐνατενίσῃ ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμός. Ἡ ἀρχὴ ἔπρεπε μᾶλλον νὰ σὲ φοβίζῃ· ἡ γέννησις, ἡ ὀλεθρία αὕτη ἀφετηρία πρὸς δρόμον, ὃν δάκρυ ὀδύνης καὶ ἱδρὼς ἀκαταπονήτου μόχθου ὑγραίνουσιν ἀνὰ πᾶν βῆμα. Ἐὰν ἐμελέτας βαθύτερον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὴν ἔννοιαν, ἐὰν ἐστάθμιζες δικαιότερον τὰς τύχας, τὰ πάθη, τὰς ἀλγηδόνας τῶν θνητῶν, τὰς ὀλίγας ὥρας τῆς ἀνέσεως, ἃς δι' ἀδροτέρου πόνου ἀποτίνουσιν ἀκολούθως οἱ δυστυχεῖς, ἐὰν ἠρεύνας τὴν ἀνθρωπίνην ἀλληλουχίαν, ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως τοῦ κόσμου ἄχρι τῆς ὥρας ταύτης, θὰ ἔβλεπες ὁποῖον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ζωή, καὶ ἂν εἶναι τοῦ κόπου ἀντάξιον ὅταν τὸ ἀποβάλῃ τις, νὰ φρικιᾷ. Διότι, τί ἔπαθεν ὁ θανών; Τὴν λύσιν εὗρε τοῦ αἰωνίου προβλήματος, ὅπερ τὸν ἐβασάνιζε ζῶντα, καὶ ἐπέτυχε τὴν λήθην. Ὦ! τὴν λήθην! Καὶ τί τῆς λήθης μᾶλλον εὐκταῖον καὶ προσφιλές!

*

Ἐν τούτοις ἀνηρχόμεθα πάντοτε. Καθ' ὅσον ἀπεμακρυνόμην ἀπὸ τῆς γῆς ἀσθενεστέρα ἀπέβαινεν ἡ μνήμη τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ἐντυπώσεων. Κάτω, ἀβυσσαλέον διεπλατύνετο τὸ χάος. Σημεῖα Γῆς οὐδαμοῦ ἐραίνοντο· ἀλλ' ἄνω, ὅταν ἔστρεψα τὴν κεφαλήν, ἐθεώρησα τὸ λαμπρὸν στερέωμα, ἀνεκφράστως μυστηριωδέστερον καὶ λαμπρότερον, ἢ ὅπως ἐνατενίζομεν αὐτὸ ἀπὸ τῆς γῆς, εἰς ὥραν ἀπλέτου φεγγοβολίας, ἢ ἐνάστρου νυκτός. Ἔμεινα ἔκπληκτος. Ὁ πόθος νὰ προσπελάσω τὸ φῶς ἐκεῖνο, νὰ θεωρήσω ἐγγύτερον τὸ ἐναρμόνιον ἐκεῖνο κάλλος, οὗτινος τὴν εἰκόνα οὐδὲν δύναται νὰ παραστήσῃ, ἐκυρίευσε τὴν ψυχήν μου. — Ἐκεῖ μὲ φέρεις; εἶπον εἰς τὴν κόρην, δακτυλοδεικτήσας τὰ ὕψη. Ναί, ὁδήγησόν με ἐκεῖ· νομίζω ὅτι τῆς φαντασίας καὶ τοῦ πνεύματος οἱ βιαιότεροι πόθοι θὰ σιγήσωσιν εἰς τὰς χώρας ἐκείνας, καὶ ὅτι τῆς ψυχῆς αἱ ἀόριστοι ἀναμνήσεις, τὰ ἐνδάλματα εὐτυχίας καὶ εὐδαιμονίας, τὰ ἀδιαλείπτως διαψεύδοντα τοὺς θνητοὺς κατοίκους τῆς γῆς, ἐκεῖ δὲν θὰ ἦναι πλέον ὄνειρα. Αἰσθάνομαι, καθ' ὅσον μὲ ἕλκεις πρὸς τὰ ἄνω, τὴν ἐπιρροὴν τῆς θείας ταύτης ἀκτινοβολίας. Τὸ φῶς της εἰσδύει εἰς τὴν ψυχήν μου· φωτίζει τὸν νοῦν μου, ἀνακουφίζει τὸν βαρὺν κάματον τῆς γηίνης ὁδοιπορίας. Δύναμις ἰσχυρά, ἀγαθὴ ὅμως καὶ εὔνους, μὲ σύρει ἐκεῖ. Ἐν μέσῳ τοῦ χάους τούτου, ἡ δύναμις τῆς Ὕλης μὲ σύρει πρὸς τὰ κάτω, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα, τὸ ἐξαίσιον Πνεῦμα, τὸ ἀπὸ δυνάμεως ἄλλης ἐμφυσηθὲν εἰς τὴν ἄργιλλον τοῦ θνητοῦ σώματός μου, μὲ καλεῖ ἄνω, μὲ μεθύει ποντίζον με εἰς κῦμα φωτός, μὲ ὑψοῖ, μὲ καθαίρει, ὡς πῦρ ἐφήμερον ἀπὸ γηίνης ἑστίας ἀναρθέν. Ποῖα εἶναι λοιπὸν ἡ πατρίς μου; εἶπον εἰς τὴν κόρην. Ἄνθρωπος εἰμί! Ἡ Γῆ, ἡ Ὕλη μὲ θέλει τέκνον της. Ἐξ αὐτῆς ἐπλάσθην, εἰς αὐτὴν ἔζησα, εἰς αὐτὴν θὰ ἐπανέλθω. Τὸ Φῶς, τὸ Πνεῦμα μὲ λέγει υἱόν. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐγώ μου. Τὸ Πνεῦμα εἶναι ὁ Νοῦς, καὶ ὁ Νοῦς εἶναι τοῦ αἵματος, τῶν νεύρων, τῶν ὀστέων ὁ δεσπότης. Κόσμοι δύο, φθαρτὸς ὁ εἷς, ἄφθαρτος ὁ ἄλλος διεκδικοῦσι τὸν σκώληκα ἐμέ. Τί εἶμαι; Ποῦ ἤμην πρὶν ἔλθω εἰς τὴν γῆν; Ποῦ θὰ ὑπάγω ἅμα ἀρήσω τὴν γῆν; Δύναμαι νὰ ἔχω δύο πατρίδας; Δύναμαι, θνητὸς τῆς γῆς κάτοικος, νὰ ἀναμιμνήσκωμαι, νὰ νοσταλγῶ τὰ ὕψη μυστηριωδῶν οὐρανῶν, καὶ ἀπὸ ἀπορρήτου στερεώματος νὰ ἕλκωμαι πρὸς τὴν γῆν ἥτις μὲ θέλει, μὲ φωνάζει, μὲ διεκδικεῖ ὡς αἰχμάλωτον αὐτῆς; Ἐξήγησέ μου τὰ μυστήρια, ἅτινα ἀπασχολοῦσι τὸ πνεῦμά μου, διώκουσι τὸν ὕπνον μου, εἶπον πρὸς τὴν κόρην. — Αὐτὴ εἶναι, ἀπήντησε, τῶν ἀνθρώπων ἡ μωρὰ δοκησισοφία. Τί θέλεις νὰ σοῦ ἐξηγήσω; Ὁ ὀφθαλμός σου δύναται, ἐν ὥρᾳ ἡλιοφεγγοῦς μεσημβρίας, ἀτενὴς νὰ προσίδῃ τὸν ἥλιον; Θνητέ, προπέτα, πεπερασμένε τὸ πνεῦμα, ἀχαλίνωτε τὸν πόθον, χωρεῖς ἐκεῖθεν τοῦ ὁρίου. Εἶναι θράσος ὁ πόθος οὗτος· καὶ ἡ Πρόνοια, ἀρνουμένη σοι τὴν χάριν νὰ διαγνώσῃς ὅσα σκέπτεσαι, καὶ νὰ ἐνατενίσῃς ὅσα διαλογίζεσαι, εἶναι εὐεργέτις σου, ἀγνωμοσύνην δρέπουσα, ἀντὶ χάριτος καὶ εὐχαριστίας. Θνητέ, ὕλη ἕρπουσα εἰς τὸ ἔδαφος, τί θέλεις νὰ θεωρήσῃς; Μήπως τὸ Ὑπέρτατον Φῶς; Ἀλλ' ὁ ὀφθαλμός σου μικροσκοπικὸν ἥλιον τῆς δημιουργίας ἀδυνατεῖ νὰ ἐνατενίσῃ, καὶ θαμβούμενος, καὶ τυρλούμενος εἰς τὸ ἀμυδρὸν φῶς τοῦ κτίσματος τούτου, δύναται νὰ προσηλωθῇ πρὸς τὸ Ἄναρχον καὶ Ἀχειροποίητον Φῶς; Ὁ νοῦς σου, τὰ κοινότερα τῶν φαινομένων ἀδυνατεῖ νὰ συνδυάσῃ, τὰ ἁπλούστερα νὰ κατανοήσῃ, τῆς φύσεως τὰς λανθανούσας δυνάμεις καὶ τοὺς νόμους νὰ καθορίσῃ· καὶ ἀδυνατῶν τὴν γῆν αὐτήν, τὴν κατοικίαν του, τὸ κέλυφος ἐν ᾧ διατρίβει ἀδυνατῶν νὰ κατακτήσῃ, ὀργᾷ νὰ καταστῇ τοῦ σύμπαντος κύριος, κεκρυμμένων μυστηρίων γνώστης, ἀπὸ δημιουργήματος θνητοῦ καὶ πεπερασμένου, ἀποβαίνων ἀθάνατος δημιουργός, Νοῦς ἀπεριόριστος, ἀσύλληπτος. Δύναμις σορῶς διέπουσα καὶ ἑρμηνεύουσα τὸ Πᾶν; Εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἔθηκε τὸ ὅριον τῆς γνώσεως αὐτοῦ ὁ Θεῖος Νοῦς, καὶ πέραν τούτου ἀδυνατεῖ νὰ ὀθήσῃ ὁ ἄνθρωπος. Ἀγωνιζόμενος νὰ τὸ ὑπερβάλῃ, ὁμοιάζει τὸν ἄπτιλον στρουθὸν τὸν πειρώμενον νὰ προσπελάσῃ τὰ ἀπώτατα ὕψη τῶν αἰθέρων, ἢ τὸν κοχλίαν, τὸν ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ εὐθραύστου ὀστρακιδίου του, διανοούμενον ν' ἀνέλθῃ ἕρπων τὰς εἰς τὴν ὀμίχλην

ἀπροσίτων ὀρέων καλυπτομένας παρθένους καὶ ἀβάτους κορυφάς. Κοχλίας, στρουθὸς ἄπτὴν εἶναι ὁ βροτός. Διὰ τὴν πεπερασμένην ἀνθρωπίνην γνῶσιν, εἶναι μέγα ὅ,τι κατώρθωσε νὰ διαγνώσῃ καὶ νὰ μαντεύσῃ ὁ θνητός, ὑπὸ τῆς πυξίδος τοῦ Νοῦ καθοδηγούμενος. Φαντάζεσαι, ὅτι ἡ περιωρισμένη τοῦ ἀνθρώπου ἀντίληψις ἠδύνατο, ἄνευ παραχωρήσεως ὑπερτέρας, νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ γηίνους καὶ ἐνάστρους κατακτήσεις, θαυμασίας ἐν τῇ σφαίρᾳ αὐτῶν; Καὶ διότι εἰς τὴν ἐρευνητικὴν τόλμην τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τίθεται φραγμὸς ἀνυπέρβλητος, διότι εἰς τὸν γήινον ὀφθαλμόν του, καὶ εἰς τοῦ πνεύματός του τὸν ἀμβλὺν ὀφθαλμὸν παρεντίθεται ὁ καλύπτων τῆς περαιτέρω γνώσεως τὰ μυστήρια ἀδιαπέραστος πέπλος, δύναται, ἢ δικαιοῦται νὰ ἀποβαίνῃ θρασύτερος ὁ ἄνθρωπος, ἐπαναστάτης κατὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς Δυνάμεως καὶ τοῦ Νοῦ, ὃν ἐπικρίνει πολλάκις, διότι ἀδυνατεῖ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ βάθη τῆς προνοίας καὶ σοφίας Αὐτοῦ; Ἵνα ἀνδρωθῇ τις πρέπει νὰ διέλθῃ ἀλλεπάλληλα στάδια ζωῆς. Οὐδεὶς ἐγεννήθη τὸν νοῦν ὥριμος, τὴν ἡλικίαν ἄκμαιος. Βρεφικὴν ἡλικίαν διανύουσι τῆς γῆς οἱ θνητοὶ κάτοικοι. Θὰ ἔλθῃ ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς· ἀλλ' εἶναι μακράν. Καὶ ἡ γνῶσις, καὶ τῆς σοφίας τὸ φῶς δὲν ὥρισται νὰ φωτίσῃ τοὺς γηίνους κευθμῶνας, καὶ τὰ ἔντομα τὰ διαιτώμενα ἐν αὐτοῖς. Ἀλλαχοῦ, εἰς ἄλλας σφαίρας ἀνατέλλει. Ἀγών, δοκιμασία, κάθαρσις, καὶ ὁ τὴν γήινην δρᾶσιν τερματίζων θάνατος εἶναι παρασκευαστικὰ μέσα πρὸς τὴν λέπτυνσιν τοῦ πνεύματος, τὴν ἔξαρσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ Θεῖον, τὴν βαθμιαίαν δύναμιν καὶ ἱκανότητα νὰ θεωρήσῃ τὴν Ἀρχήν, τὴν ἀίδιον Ἀρχὴν ἐξ Ἧς τὰ πάντα ἀπορρέουσι. Δύνασαι, ἔνσαρκος καὶ ἐνσώματος, νὰ βιώσῃς ἀδιάφθορος ἐντὸς κρατῆρος ἡφαιστείου; Καὶ τί εἶναι γήινος ἡφαιστειώδης κρατήρ, ἀπέναντι τοῦ κεντρικοῦ πυρός, τοῦ θερμαίνοντος καὶ ζωογονοῦντος τὴν κτίσιν σύμπασαν; Καὶ τοῦτο, τὸ πῦρ τοῦτο, τὴν Δύναμιν, τὸ Ἄϋλον, ὁ σκώληξ σὺ θέλεις νὰ ἀτενίσῃς ἀπτόητος, νὰ ἐρευνήσῃς, νὰ σχολιάσῃς!

*

Ὅταν, ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς κόρης, πρὸς ὃ εὐθέως ἔβλεπον ἀκούων αὐτῆς, ἀνήγειρα τὴν κεφαλὴν θεωρῶν ἄνω, ἐξέβαλον ἰσχυρὰν καὶ παρατεταμένην κραυγήν. Οὔτε φρίκη, οὔτε ἄλλο τι ἀνθρώπινον αἴσθημα εἶχον κινήσει τὴν γλῶσσάν μου. Ἐνητένισα ἔκπαγλον κάλλος, ἀνεκδιήγητον, ἀπροσπέλαστον εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀκατανόητον διὰ τὴν ἀντίληψίν του, ὑπέρτερον πάσης παραθέσεως ἢ συγκρίσεως. Ταυτοχρόνως αἴσθημα εὐδαιμονίας ἀρρήτου ἐνεσαρκώθη ἐν ἐμοί. Ἐμέθυον· ἀλλ' ἡ ἐμὴ μέθη δὲν εἶχέ τι τὸ ἀνθρώπινον. Ἤτο ψυχῆς γαλήνη, ἣν δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω, καίτοι τὴν ἠσθανόμην πλήρη. Ἤμην εὐδαίμων· οὐδὲν ἐπόθουν πλέον. Τὸ τέρμα τῶν ἀνθρωπίνων ἐλπίδων μοι ἐφαίνετο ὅτι τὸ εἶχον ἤδη ἐγγίσει. Εὐρύς, ἀδιατάρακτος ἠνοίγετο πρὸ ἐμοῦ ὁ λιμήν, πρὸς ὃν ἥσυχος ἐφέρετο ἤδη ἡ ἐν τῷ βίῳ χειμασθεῖσα ὁλκάς. Ὄνειρα, ἐνδάλματα, ἐμπνεύσεις, ποιήσεως συλλήψεις, φαντασίας ἐξημμένης κατασκευάσματα, τὰ αἰθεριώτερα ἰδανικά, τὰ ἰδανικώτερα πλάσματα, αἱ μᾶλλον ἰδεώδεις φαντασίαι αἱ πρὸς οὐδὲν τὸ γήινον κοινωνοῦσαι, τὰ πάντα ἐφαίνοντο λαμβάνοντα ὑπαρκτὴν ὑπόστασιν ἐν ἐμοί. Τὸ ἔβλεπον, τὸ ἠσθανόμην καταφανῶς. Εἰς τὰς ἐμὰς φλέβας δὲν ἔρρεεν αἷμα. Διαφανής, σελαγίζουσα οὐσία, θείας προελεύσεως, ἐπλήρου τὰς ἀρτηρίας μου, καὶ ὑπὸ τὴν κυκλοφορίαν αὐτῆς ἡ σὰρξ ἐξεδύετο οἱονεὶ τὴν θνητὴν ρύσιν της. Φῶς ὑπέρτερον καὶ γλυκύ, ἄπλετον, μυριοπλασίως ἀκτινοβόλον ἢ τὸ ἡλιακὸν ἐπεχύθη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ἄνεσις, χαρά, μακαριότης πλήρης καὶ ἀδιατάρακτος ἐπεροίτησεν ἐπ' ἐμέ. —Ποῦ εἴμεθα; ποῦ μὲ φέρεις; εἶπον πρὸς τὴν ἀερώδη συνοδόν. Τί εἶναι τὰ αἰσθήματα, ἅτινα πληροῦσι τὴν ψυχήν μου; Διατί ποτέ, οὐδέποτε, εἰς οὐδεμίαν εὐτυχῆ περίπτωσιν, εἰς οὐδεμίαν ἡδονικὴν μέθην, εἰς οὐδεμίαν ἰδανικὴν ἀπόλαυσιν, εἰς οὐδένα ὑψιπετέστερον καὶ ἀγνότερον ρεμβασμόν, εἰς οὐδεμίαν ἔξαρσιν, οὐδὲ τὴν τολμηροτάτην, οὐδὲ τὴν μᾶλλον αἰθερίαν διατί νὰ μὴ αἰσθανθῶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅ,τι τόσον ἠρέμως, τόσον βαθέως, τόσον πλήρως καὶ μακαρίως αἰσθάνομαι ἤδη; Τίνες εἶναι οἱ ὑπερρυεῖς οὗτοι κόσμοι, περὶ τῆς ἁρμονίας καὶ καλλονῆς τῶν ὁποίων οὐδεμίαν εἶχον ἰδέαν ἐν τῇ γῇ; Καὶ τὸ φῶς τοῦτο, τὸ καταυγάζον τὰς σφαίρας αὐτάς, τὸ τόσον διάφορον τοῦ ἡλίου, τὸ ἐγχύνον ζωὴν ἄλλην εἰς τὴν καρδίαν, ἕλκον πρὸς κέντρον ἕτερον, συγγενέστερον, πλειότερον φίλον, τὴν ψυχήν; Δὲν ἐρθάσαμεν ἔτι. Πόρρωθεν, πολὺ πόρρωθεν διοπτεύω τὰς οὐρανίας ταύτας δυνάμεις· καὶ ἤδη αἰσθάνομαι ὅτι ἤλλαξα, ὅτι δὲν εἶμαι οἷος ἤμην. Πόθος ἀκατάσχετος μὲ ἕλκει ἐκεῖ. Διατί; Τί κοινὸν μεταξὺ τῆς γῆς, τῆς εἰς γῆν λυθυσομένης, τί κοινὸν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τῶν κόσμων τούτων; Κοινωνῶ ἄρά γε αὐτῶν; Θὰ δυνηθῶ νὰ τοὺς ἴδω ἐγγύς; Νὰ κατοικήσω ἐκεῖ, ξένος πρὸς τὴν ὕλην καὶ τὰς ἀνάγκας της; Νὰ ἀφιερωθῶ εἰς τὴν θείαν θεωρίαν, καθαρὸς τὴν ψυχήν, διαυγὴς τὴν διάνοιαν, ὀξὺς τὸ ὄμμα, γαληνιαῖος τὴν συνείδησιν, λύων τὴν γλῶσσαν εἰς εὐσεβῆ φωνὴν θαυμασμοῦ καὶ λατρείας τοῦ Φωτός, ὅπερ ἀθάνατον καὶ ἄδρον ἀκτινοβολεῖ ἀνεσπέρως ἐκεῖ; —Καὶ τί βλέπεις; εἶπεν εἰς ἐμὲ ἡ ἐναέριος ὁδηγός μου. Τί εἶδες; Ἐὰν ἤδη θαυμάζῃς καὶ κατανύσσεσαι, τονίζων τὴν φωνήν σου εἰς αἶνον, τί θὰ πράξῃς ἐὰν ἴδῃς ἐγγύτερον τὸ φῶς, ἐὰν θεωρήσῃς, ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς τοὺς κύκλους ἐκείνους, οὓς πόρρωθεν μόνον καὶ ἀτελέστατα δίδεται σοι ἤδη νὰ ἀτενίσῃς; Ἀλλὰ δὲν θὰ εἰσέλθῃς. Ἡ ὁδός, ἡ ἄγουσα εἰς τοὺς κόσμους τούτους, διέρχεται διὰ τοῦ τάφου. Σκοτεινὴ φαινομενικῶς, αὐγάζει ὅμως ἀκτινοβόλος. Ἀλλ' ὁ θάνατος δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀθανασίαν. Ἐν σοὶ δὲν ἐλύθησαν ἔτι τοῦ θανάτου τὰ σπέρματα. Ὁ ὀφθαλμός σου δὲν δύναται νὰ θεωρήσῃ, οὔτε νὰ ὑποστῇ τὸ σέλας τοιαύτης ἀκτινοβολίας. Ὁ νοῦς σου δὲν ἐρωτίσθη ὑπὸ τῆς θείας ἀκτῖνος, καί, νήπιος, δὲν δύναται ν' ἀντιληφθῇ τοῦ μεγαλείου καὶ τοῦ ὕψους τῶν κόσμων, οὓς θεωρεῖς. —Τότε, διατί μ' ἔφερας ἐδῶ, διατί μοὶ ἐπέδειξας ὅ,τι δὲν δύνασαι νὰ μοὶ δώσῃς; εἶπον μετὰ πικρίας εἰς τὴν κόρην. Σὲ θεωρῶ δαίμονα ἀγαθόν. Μήπως δὲν εἶσαι; Μήπως τέρπεσαι εἰς τὴν

ἀλγηδόνα τοῦ θύματος, ἢ μὴ ἐπέδειξάς μοι τὸ κάλλος τοιούτου φωτός, ὅπως μοὶ καταστήσῃς χαιρεκάκως βαθύτερον τὸ γήινον σκότος; — Ἡ διόπτευσις κόσμων ἄλλων, ξένων πρὸς τὸν ἰδικόν σου, ἐνόμιζον ὅτι δὲν θὰ σὲ δυσηρέστει, ἀπήντησεν ἡ ξεναγός μου. Ἦτο χάρις τοῦτο, καὶ τὴν χάριν ταύτην ἀμείβεις διὰ πικρίας. Ἀ! γένος ἀγνωμονέστατον τῶν θνητῶν! Μὲ τὰ ἀτελῆ καὶ ἀνίσχυρα τοῦ πνεύματός σου ἐλατήρια κρίνεις τὰ πάντα, καὶ ἀγνοεῖς τὰς αἰτίας δι' ὧν τὰ πάντα διέπονται εἰς τὸν μικροσκοπικὸν κόσμον σου, καὶ διεπόμενα πανσόφως προορίζονται εἰς τέλος ἀγαθόν. Εἰς τὸ φῶς ἐκεῖνο, τὸ πόρρωθεν σελαγίζον, δὲν δύνασαι ν' ἀνθέξῃς. Εἶσαι φθαρτός. Ἄνελθε διὰ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ἀθανασίαν, ἀπόβαλε τὴν ὕλην, ἄγνισον τὴν ψυχήν, γενοῦ πνεῦμα, πνεῦμα ἱκανὸν ν' ἀνέλθῃ πρὸς τὴν Ἀρχὴν ἀφ' ἧς ἐξεπορεύθη, καὶ τοῦ πνεύματος τότε ὁ ὀφθαλμὸς θὰ δυνηθῇ νὰ ἐνατενίσῃ πρὸς τὰς φωτονερέλας ἐκείνας, τὰς ἀπροσπελάστους εἰς τὴν ὕλην, εἰς τοὺς ρύπους αὐτῆς, εἰς τὰς ἀτελείας καὶ ἀθλιότητάς της. Μὴ λησμόνει τὴν καταγωγήν σου. Εἶσαι γήινος. Διατί εἶσαι, διατί δουλεύεις ἐκεῖ, διατί πάσχεις, διατί δὲν δύνασαι νὰ κατανοήσῃς τὰς ἀντιθέσεις πάσας τοῦ κόσμου, τὰ αἰνίγματα ὅλα τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς, τῶν ἀγαθῶν τὴν κακοδαιμονίαν, τῶν κακῶν τὴν φαινομένην εὐτυχίαν, τόσα ἄλλα μυστήρια καὶ προβλήματα ἀκατανόητα καὶ ἀνεξήγητα ἐκτυλισσόμενα ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου; δὲν δύνασαι ἤδη νὰ μάθῃς. Ὅταν ὁ χρόνος τοῦ ἀγνισμοῦ ἐπιστῇ, θὰ φωτισθῇ τότε ὁ νοῦς σου. Εἰσέτι ὅμως δὲν ἐπέστη. Ἀπὸ τῆς καθαιρούσης χράνης τοῦ θανάτου δὲν διῆλθε τὸ σῶμά σου, οὔτε τὸ πεπερασμένον τῆς διανοίας σοῦ συνεπλήρωσε τῆς γνώσεως ἡ θεία ἀκτίς. Εἰσέτι διὰ τοῦ θανάτου δὲν ἀνέζησας εἰς τὴν ζωήν, τὴν ἀληθῆ καὶ ἀθάνατον ζωήν, εἶπεν ἡ κόρη.

*

Ἐνθουσιώδης πρὸ τοῦ θείου ἐκείνου φωτός, ἐστράφην εὐγνωμόνως πρὸς τὴν συνοδόν μου. — Τίς εἶσαι; τῇ εἶπον. Ἄνευ σοῦ, σκώληξ χαμαιζηλος, θὰ εἴρπον εἰς τὸν πηλὸν τῆς γῆς, ὕλη εἰς τὴν ὕλην, ἀδυνατῶν νὰ ἀρθῶ ἄχρι τοῦ θείου τούτου ὕψους, ἔνθα σὺ μὲ ἀνήγαγες. Σὲ εὐγνωμονῶ, εἶπον. Ἀλλὰ τίς εἶσαι; Εἰπέ μοι τὸ ὄνομά σου; Εἰπέ μοι τὴν καταγωγήν σου; Δεῖξόν μοι τὴν πατρίδα σου; — Ἀντὶ νὰ εὐγνωμονῇς ἐμέ, εὐγνωμόνει μᾶλλον τὴν Ὑπερτάτην Δύναμιν, εἰς Ἣν καὶ ἐγώ, καὶ οἱ κόσμοι οὗτοι, οὓς θεωρεῖς καὶ θαυμάζεις, ὀφείλουσι τὴν ἀρχήν των, ἀπήντησε. — Ναί, εἶπον εἰς τὴν κόρην. Εὐγνωμόνησα καὶ εὐγνωμονῶ τὸν Δημιουργὸν τοῦτον, τὸν Πάνσοφον καὶ Ἀγαθώτατον, Οὗτινος αἰσθάνομαι ἐν ἐμοὶ τὴν πνοὴν καὶ τὴν χεῖρα. Ἀλλὰ σὺ τίς εἶσαι; Πῶς καλεῖσαι; Ποίαν ἔχεις ἀποστολήν, ποίαν δύναμιν; εἶπον εἰς τὴν κόρην. — Ἀποκάλει με ἁπλῶς Ψυχήν, εἶπεν ἡ σεμνοπρεπὴς παρθένος. Ἀφοῦ ἐπέμεινας νὰ διακρίνῃς καὶ ἐμέ, δι' ὀνόματός τινος, λάβε τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς Ψυχῆς ὡς γνώρισμα καὶ ὄνομά μου. Ποία ἡ ἀποστολή μου, ποία ἡ πατρίς μου, ποῖαι αἱ ἰδιότητές μου, ἐπανέλαβεν ἡ Ψυχή, πόθεν ἦλθον, ποῦ πηγαίνω, ποῦ θὰ καταλήξω, τοῦτο δὲν ἐδόθη εἰς σέ, θνητὸν καὶ πεπερασμένον, νὰ κατανοήσῃς πλήρως. Φωτεινοτάτην καὶ εὐγενεστάτην ἔχω τὴν πατρίδα. Ἀπὸ πηγῆς αἰωνίου ζωῆς ἐξεπορεύθην. Ὁ Θάνατος, ὁ Χρόνος, ὁ καταστρεπτικὸς οὗτος διττὸς σύνδεσμος παντὸς κτίσματος γηΐνου, οὐδεμίαν ἐπ' ἐμοῦ ἔχουσιν ἐπιρροήν. Ἡ αἰωνιότης εἶναι μηδὲν ἀπέναντι τῆς Δυνάμεως, ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, καὶ πρὸς ἣν τείνω νὰ ἑνωθῶ. Πρὶν ἢ ὅμως προσπελάσω πρὸς τὸ Ὑπέρτατον Ἀγαθόν, ζωογονῶ ἐγὼ καὶ φωτίζω, ἐκ ζωογόνου καὶ φωτεινῆς ἑστίας ἐκπορευομένη, τὴν φθαρτὴν ὕλην, ἐφ' ἧς κυριαρχεῖ ὁ Θάνατος καὶ ἡ Καταστροφή. Θνητέ, εἶπεν ἡ Ψυχή, ὅσον καὶ ἂν ἐνερυσήθη ἐν σοὶ πνεῦμα ζωοποιόν, μέμνησο ὅτι τοῦ πνεύματός σου τούτου διεγράφησαν στενώτατα ὅρια· καὶ ὅπως ὁ γήινος ὀφθαλμός σου δὲν θ' ἀντεῖχε ἐνατενίζων τὸ φῶς τῆς κεντρικῆς ἑστίας, ἀφ' ἧς πηγάζει ἡ ζωὴ καὶ ἡ γνῶσις, οὕτω καὶ ὁ νοῦς σου, ἐντὸς σαρκὸς φθαρτῆς ἐγκεκλεισμένος, ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ μυστήρια, ἅτινα τὸ Ὑπέρτατον Ἀγαθὸν ἠυδόκησε νὰ τηρήσῃ εἰσέτι ἀπόκρυφα. Ἐλθέ. Ἄγωμεν πρὸς τὴν γῆν. Εἶσαι κάτοικος αὐτῆς. Τὰ δεσμά σου δὲν συνετρίβησαν ἔτι, καὶ ἡ ὕλη ἐπάνελθε εἰς τὴν ὕλην, εἶπεν αὐστηρῶς πως ἡ Ψυχή.

*

Μόλις ἐπρόφθασα νὰ ἐνατενίσω εἰσέτι τὸ ἐξαίσιον ἐκεῖνο στερέωμα. Οἴμοι! Ἡ Ψυχή, συνέχουσά με πάντοτε ἠπίως, ἤρξατο κατερχομένη, σύρουσα καὶ ἐμέ. Αὐτοστιγμεὶ ἀπώλεσα τὴν θεωρίαν τῶν ὑπερουρανίων ἐκείνων κόσμων. Ἤδη, κατερχόμενοι, ἐσχίζομεν βιαιότερον τὸ ἀχανές. Ἐνόμιζέ τις, ὅτι μᾶς ἕλκει πρὸς ἑαυτὴν ἡ γῆ, μᾶς θέλει, μᾶς ἐπιζητεῖ. Μετ' ὀλίγον, ἀστήρικτον, ἀθεμελίωτον, ὑπὸ φωτὸς ἀσθενοῦς φωτιζόμενον, προσέβλεψα σῶμά τι κυλιόμενον εἰς τὸ χάος. Ἦτο ἡ Γῆ. Θεέ! Πόσον ἦτο πενιχρά· πόσον πτωχὴ καὶ ὑποτετιμημένη, πόσον διάφορος ἡ σφαῖρά μας, ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐκείνας τὰς ἀστραπηβόλους ἄστινας εἶχον θεωρήσει! Γοργῶς σχίζοντες τὰς ἀποστάσεις ἐγενόμεθα, ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν, ἐγγύτεροι πρὸς τὴν Γῆν, τὴν ὑλικὴν ταύτην πατρίδα μας, ἀφ' ἧς τόσον φοβούμεθα ν' ἀποχωρισθῶμεν. Ἤδη ἐθεώρουν τοὺς ὄγκους τῶν ὠκεανῶν βρέχοντας τὰς πολυσχιδεῖς ἠπείρους, καὶ ταύτας πυργουμένας, ἀπὸ τῶν σπλάγχνων τῶν θαλασσῶν, εἰς πολυκόρυφα ὄρη ὁμιχλώδη καὶ χιονοσκεπῆ. Ἀλλ' ὁ νοῦς, ἀλλ' ὁ ὀφθαλμός, ἀπὸ ἀναμνήσεως ἄλλης ἐκπληκτικῆς καὶ ὑπερφυοῦς τρεφόμενος, οὐδεμίαν φωνὴν φόβου ἢ θαυμασμοῦ, οὐδὲν οἱονδήποτε ἐπιφώνημα ἀνεῦρεν εἰς τὸ θέαμα ἐκεῖνο. — Ἡ Γῆ, ἡ Γῆ σου, ἣν τόσον ἀγαπᾷς, ἰδού την, μοὶ εἶπεν ἡ Ψυχή. Ποῦ θέλεις νὰ σὲ φέρω; μοὶ προσέθηκε. — Εἰς τὸ Δαβαλαγιρί, ἀπήντησα. Εἰς τὴν ἀκροτάτην τῶν Ἱμαλαΐων κορυφήν, εἰς τὸ ὑψηλότατον σημεῖον τοῦ γηΐνου κόσμου, ἐκεῖ φέρε με, εἶπον εἰς τὴν Ψυχήν. Ταχύτεροι διεσχίζομεν ἤδη, ἐν ὀξεῖ συριγμῷ, τοὺς ἀνέμους. Ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν ἠπλοῦτο χάος, καὶ κάτω, εἰς τὰ ἀπώτατα βάθη, ὅπου βίαιοι ἐμυκῶντο οἱ ἄνεμοι καὶ αἱ θύελλαι, ἔχαινον βάραθρα σκοτεινά, καὶ ἔρημοι ἠπείρων καὶ θαλασσῶν. — Εἴμεθα ἤδη μακράν; ἠρώτησα τὴν Ψυχήν. Καὶ αὕτη, μὲ ἤρεμον φωνήν. — Ὁ χρόνος καὶ αἱ ἀποστάσεις, μοὶ εἶπεν, οὐδὲν δύνανται, οὐδὲν ἰσχύουσιν. Βῆμα ἓν εἶναι δι' ἡμᾶς ἡ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄχρι τοῦ ἑτέρου πόλου ἔκτασις. Καὶ τῶν ἀνέμων ταχύτεροι δυνάμεθα νὰ ὦμεν· καὶ τῆς θυέλλης ὁρμητικώτεροι, καὶ τοῦ κεραυνοῦ ραγδαιότεροι καὶ ὀξύτεροι. Ἡ Ἀρχή, ἐξ ἧς ἐκπορευόμαι, καὶ ἧς εἶμαι ὄργανον, ἐδημιούργησε τοὺς κόσμους καὶ τὰ στοιχεῖά των. Αὐτὴ δαμάζει, αὐτὴ διέπει τὸ Σύμπαν, εἰς σκοπὸν καὶ τέλος ῥητὸν ὁρίζουσα τὰς δυνάμεις ταύτας τῆς Φύσεως, τὰς ἐκπληττούσας τὸν ἄνθρωπον, εἶπεν ἡ Ψυχή.

*

Μετ' ὀλίγον ἔστημεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀτελευτήτου ὀροσειρᾶς. Γήινον τότε θέαμα ἀνυπέρβλητον ἐξετυλίχθη μεγαλοπρεπῶς πρὸ ἐμοῦ. Ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν ἡμῶν, ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν ἠπλοῦντο ὑπὸ τοὺς πόδας μου ὄρη ὑψηλά, κοιλάδες, φάραγγες, δάση, ὑδάτων πηγαί, πεδιάδες, ποταμοί, ἔρημοι, λίμναι, λειμῶνες. Ἐκεῖθεν τῶν ξηρῶν, ἀτελεύτητος ἐξετείνετο ὁ Ὠκεανός. Ἡ φύσις πᾶσα, ἐν παντὶ τῷ ποικίλῳ αὐτῆς μεγαλείῳ καὶ θελγήτρῳ, ἐπεδείκνυεν, ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ, τὴν καλλονὴν αὐτῆς, ἐφήμερον φεῦ! πεπρωμένην νὰ μαρανθῇ ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ θανάτου, τοῦ μόνου ἀληθοῦς κυριάρχου τῆς Γῆς. Εἰς τὰ ὕψη ἐκεῖνα, τὰ ἀδιαλείπτως ὑπὸ χιόνος σκεπόμενα, ὑπὸ τυφώνων, θυελλῶν καὶ ἀνέμων μαστιζόμενα, ὑπὸ φυγάδων νεφελῶν ὁμιχλωδῶν στεφόμενα, ὑπὸ ὑετῶν καὶ ὄμβρων ραγδαίων ποντιζόμενα, ὅπου οὐδεμία βλάστησις κρατεῖ, οὐδεμία ζωὴ ὑπάρχει, οὐδὲ δύναται νὰ ὑπάρξῃ, οὐδεὶς ἦχος, ἐκτὸς τῆς μεγασθενοῦς φωνῆς τῶν στοιχείων, ἀκούεται. Οὐδέποτε ποῦς ἀνθρώπου ἐπάτησεν ἐκεῖ. Παρθένος εἶναι ἡ κορυφή.

[Ἕπεται τὸ τέλος] ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

Η ΜΙΚΡΑ ΚΟΜΗΣΣΑ[1]

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΟΚΤΑΒΙΟΥ ΦΕΓΙΕ

ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ Ε. Δ. ΡΟΪΔΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Η'.

10 Ὀκτωβρίου ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ Ῥοζέλ.

Ἰδοὺ πάλιν ἐγὼ εἰς τὸ κελλίον μου, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ ἐξέλθω. Οὐδέποτε περιέκλεισαν οἱ τέσσαρες οὗτοι ψυχροὶ τοῖχοι ταραχὴν καὶ ἀθλιότητα μεγαλειτέραν τῆς ἰδικῆς μου! Δὲν θέλω νὰ καταρασθῶ τὸ ἀνθρώπινον λογικόν, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἀφοῦ οὐδὲν τούτων εὐγενέστερον ἔχομεν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ καὶ πόσον τὰ εὑρίσκω μικρὰ καὶ ἀνεπαρκῆ νὰ δώσουν εἰς τὴν ψυχήν μας γαλήνην καὶ ἡσυχίαν! Ἀλλ' ἄκουσε τὴν συνέχειαν τῆς οἰκτρᾶς μου ἱστορίας.

Χθές, χάρις εἰς τὴν πρόνοιαν τῆς κυρίας Μαλουέ, ἔμεινα μόνος εἰς τὸν πύργον καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἤκουσα ἐπιστρεφούσας τὰς ἁμάξας καὶ μετ' ὀλίγον ἐπεκράτησε βαθεῖα σιωπὴ καὶ ἡσυχία, μέχρις οὗ περὶ τὴν τρίτην ὥραν τῆς πρωΐας ἐξηγέρθην τῆς πυρετώδους νάρκης, ἥτις ἀπό τινων νυκτῶν ἀντικαθιστᾷ τὸν ὕπνον μου, ὑπὸ τοῦ τριγμοῦ θύρας ἀνοιγομένης καὶ ἔπειτα κλειομένης εἰς τὴν αὐλὴν μετὰ πολλῆς προφυλάξεως. Ἀγνοῶ διὰ τίνος παραδόξου καὶ αἰφνιδίου συνδυασμοῦ ἰδεῶν τὸ τοιοῦτον συνηθέστατον γεγονὸς ἐφείλκυσε τὴν προσοχήν καὶ ἐτάραξε τὰς φρένας μου. Ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἕδρας ἐφ' ἧς ἀνεπαυόμην ἐπλησίασα εἰς τὸ παράθυρον καὶ εἶδα ἄνδρα ἀποχωροῦντα μὲ λαθραῖον βῆμα πρὸς τὴν δενδροστοιχίαν. Ἀμέσως ἐνόησα ὅτι ἡ θύρα διὰ τῆς ὁποίας εἶχεν ἐξέλθει ἦτο ἡ τῆς πτέρυγος τοῦ πύργου τῆς παρακειμένης τῇ βιβλιοθήκῃ καὶ περιεχούσης τὰ εἰς τοὺς ξενιζομένους προωρισμένα δωμάτια. Ταῦτα ὅμως ἦσαν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην πάντα ἀκατοίκητα, ἐκτὸς μόνον ἂν εἶχε διανυκτερεύσει εἰς τὸν πύργον καὶ τὸν συνήθη αὐτῆς κοιτῶνα ἡ κυρία Πάλμα.

Ἐννοεῖς ἤδη ὁποία ἐπεφοίτησεν εἰς τὸν νοῦν μου ἀλλόκοτος ἰδέα, ἣν ὁτὲ μὲν ἀπώθουν ὡς ἀβάσιμον καὶ μωράν, ὁτὲ δὲ ὑπερισχυούσης τῆς ἐκ τῆς πείρας τοῦ κόσμου ἀπαισιοδοξίας ἐθεώρουν ὡς πιθανὴν καὶ κυνικωτάτην τοῦ μυθιστορήματός μου λύσιν. Ἡ αὐγὴ μὲ κατέλαβεν ὑπὸ τοιαύτης βασανιζόμενον ἀγωνίας, συναρμολογοῦντα τὰς ἀναμνήσεις μου, καὶ σταθμίζοντα μετὰ παιδαριώδους ἐπιμονῆς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας, αἵτινες ἠδύναντο νὰ ἐπιρρώσωσιν ἢ νὰ διαλύσωσι τὰς ὑποψίας μου. Ἡ ὑπερβολὴ τοῦ καμάτου μοὶ ἐδωροφόρησεν ἐπὶ τέλους δίωρον ὕπνον, μεθ' ὃν ἠγέρθην κατά τι φρονιμώτερος. Ἀδύνατον μοὶ ἦτο ν' ἀμφιβάλω ἐπὶ στιγμὴν περὶ τῆς πραγματικότητος τῆς νυκτερινῆς ὀπτασίας μου, ἔκλινα ὅμως νὰ πιστεύσω ὅτι ἀπέδωκα εἰς αὐτὴν σημασίαν ἣν δὲν εἶχε. Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅμως, καθ' ἣν θ' ἀπεδεικνύοντο βάσιμα τὰ χειρότερά μου προαισθήματα, εἶχα μὲν ἀφορμὴν νὰ θρηνήσω ἐπὶ τῷ λυπηρῷ τούτῳ δείγματι τῆς γυναικείας κουφότητος καὶ παλιμβουλίας, οὐδὲν ὅμως μετὰ τὰ διατρέξαντα δικαίωμα νὰ θεωρήσω ἐμαυτὸν ὡς προσβεβλημένον· ἡ δὲ στοιχειώδης ἀξιοπρέπεια μοὶ ἐπέβαλλεν ἐπιτακτικῶς τὴν ἀδιαφορίαν ἢ τοὐλάχιστον τὴν ὑπόκρισιν τοιαύτης. Ἂν ἡ κυρία Πάλμα ἐνόμισεν ὅτι ἐτιμώρει οὕτω τὴν ἄρνησίν μου, δὲν ἔπρεπε νὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς μου τὴν πλήρη τῆς τοιαύτης ἐκδικήσεως ἐπιτυχίαν, ἤλπιζα δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ὁ χωρισμὸς καὶ ὁ χρόνος ἤθελαν πραΰνει βαθμηδὸν τὴν δριμύτητα τῆς πληγῆς μου.

Καταβὰς εἰς τὴν αἴθουσαν περὶ τὴν δεκάτην καὶ ἡμίσειαν, κατὰ τὸ σύνηθες, εὗρον ἐν αὐτῇ τὴν κυρίαν Πάλμα, ἥτις εἶχε διανυκτερεύσει τῷ ὄντι εἰς τὸν πύργον. Ἡ θέα ὅμως αὐτῆς ἡσύχως διαλεγομένης καὶ τὸ γλυκὺ μειδίαμα, δι' οὗ μ' ἐκαλημέρισε, διεσκέδασαν ἐν ἀκαρεῖ πᾶσαν ὑποψίαν καὶ ἠλάφρωσαν τὸ στῆθός μου ἀπὸ τοῦ πιέζοντος αὐτὸ ἀφορήτου βάρους. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ πρόσθετον βάσανον τοσοῦτον ἐπαχθῆ, ἦτο ἀνακούρισις οὕτω μεγάλη, ὥστε ὁ συνήθης πόνος μου μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς

[1] Ἴδε σελ. 148

αἰσχίστης ἐκείνης περιπλοκῆς μοὶ ἐφάνη σχετικὴ εὐτυχία. Οὐδέποτε ἠσθάνθην τρυφερωτέραν ἢ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν μικρὰν κόμησσαν συμπάθειαν καὶ σχεδὸν εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῷ ὅτι μοὶ ἐπετρέπετο νὰ διατηρήσω ἁγνὴν καὶ ἄσπιλον τὴν εἰκόνα αὐτῆς εἰς τὴν καρδίαν μου . . .

Τὸ ἀπόγευμα ἦτο προωρισμένον εἰς ἔφιππον παρὰ τὴν θάλασσαν ἐκδρομήν, εἰς ἣν ἔστερξα μετὰ πολλῆς προθυμίας νὰ παρευρεθῶ. Ἡ συνοδεία μας, τὴν ὁποίαν ηὔξησαν κατὰ τὸ σύνηθες νέοι τινὲς ἱππεῖς ἐκ τῶν περιχώρων, ἐξῆλθε τῆς αὐλῆς τοῦ πύργου περὶ τὴν δευτέραν ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, ἐν εὐθυμίᾳ τὴν ὁποίαν κατώρθωνα νὰ συμμερισθῶ. Ἀφοῦ ἱππεύσαμεν οὕτω ἐπί τινα λεπτά, ἡ κυρία Πάλμα μ' ἐπλησίασεν αἰφνιδίως.

— «Εἶχα ἀπόφασιν νὰ μὴ σᾶς εἴπω τίποτε . . . αἰσθάνομαι ὅτι κάμνω κακὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ δὲν ἀντέχω πλέον!»

Τότε κατὰ πρῶτον παρετήρησα τὴν τρομερὰν τῆς φυσιογνωμίας της ἀλλοίωσιν καὶ τὴν ἐν τῷ βλέμματι αὐτῆς εἰκονιζομένην ἀπερίγραπτον ἀγωνίαν — «Λοιπόν, ἐξηκολούθησε διὰ φωνῆς, ἧς οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὸν πένθιμον ἦχον, «ἔγεινα χθὲς αἰσχρὰ γυνή· καὶ σεῖς πταίετε.»

Ταῦτα εἰποῦσα ἐκέντησε τὸν ἵππον καὶ μ' ἀφῆκεν ἐμβρόντητον ἐκ τῆς πληγῆς, τῆς τόσον μᾶλλον ὀδυνηρᾶς, καθ' ὅσον εἶχα παύσει ἤδη φοβούμενος αὐτὴν καὶ πλὴν τούτου, διότι οὐδ' ἴχνος ὑπῆρχε αὐθάδους προκλήσεως εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἀθλίας γυναικός, ἀλλ' ἦτο κραυγὴ ὁλοψύχου ἀπελπισίας, παράφορον σφαγιασθέντος θύματος, προσθέτον εἰς τὴν κατέχουσάν με ἀθυμίαν τὰς τύψεις ἀνησύχου συνειδότος.

Ὅτε ἠδυνήθην νὰ στρέψω τὸ βλέμμα περὶ ἐμέ, ἠπόρησα ὁ ἴδιος διὰ τὴν τύφλωσιν ἥτις μὲ κατεῖχεν ἀπὸ τῆς πρωΐας. Μεταξὺ τῶν πιστοτέρων θεραπόντων τῆς κυρίας Πάλμα συνηριθμεῖτο καί τις κύριος Μωτέρνης, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς ἐμὲ ἀντιπάθεια, καίτοι περιστελλομένη ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, ὀλίγον ἀπεῖχε φανερᾶς ἐχθρότητος. Ὁ κύριος οὗτος εἶναι ἀνὴρ τριακονταετής, ὑψηλός, ξανθός, εὔρωστος μᾶλλον ἢ κομψός, κανονικῆς ἀλλ' ἀμοίρου ἐκφράσεως φυσιογνωμίας, ἔχων πεῖραν τοῦ κόσμου ἱκανήν, πεποίθησιν εἰς ἑαυτὸν μεγάλην καὶ πνεύματος οὐδὲ κόκκον. Ἡ συμπεριφορὰ αὐτοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀπαισίου τούτου περιπάτου ἤρκει μόνη νὰ καταστήσῃ καταφανὲς ὅτι ἐνόμιζεν ἑαυτὸν δικαιούμενον νὰ μὴ φοβῆται πλέον οὐδένα ἀντίζηλον παρὰ τῇ κυρίᾳ Πάλμα, ἀφ' ἧς οὐδὲ βῆμα ἀπεμακρύνετο, ἀποτείνων συνεχῶς εἰς αὐτὴν τὸν λόγον χαμηλῇ τῇ φωνῇ, προσφέρων παντοίας περιποιήσεις μετὰ προσποιητῆς ἐπιφυλάξεως καὶ οὐδὲν παραλείπων ἐκ τῶν δυναμένων νὰ μυήσωσι τὸ κοινὸν τὸ μυστήριον τῆς ἐξαιρετικῆς εὐνοίας, ἧς ἐτύγχανε παρ' αὐτῇ. Κατὰ τοῦτο ὅμως ἔχανε τὸν κόπον του· καθότι ὁ κόσμος, ἀφοῦ ἐξήντλησε τὴν κακίαν αὐτοῦ εἰς ἐφεύρεσιν ἀνυπάρκτων παραπτωμάτων, ἐφαίνετο μὴ βλέπων τὰ ψηλαφητά.

Ἀδύνατον μοὶ εἶναι, φίλε μου, νὰ σὲ περιγράψω τὸ χάος συγκινήσεων καὶ διαλογισμῶν, ἅτινα συνεκρούοντο εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν καρδίαν μου. Τὸ ἐπικρατοῦν εἰς πάντα ταῦτα καὶ βιαιότερον αἴσθημα ἦτο ἄσπονδον καὶ αἰώνιον μῖσος κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου. Ἡ ἐκλογὴ ἄλλως αὐτοῦ μοὶ ἐπροξένει λύπην μᾶλλον καὶ ἀηδίαν ἢ ἔκπληξιν. Ὁ κύριος Μωτέρνης ἦτο ὁ πρῶτος τυχὼν ἀνήρ, ὃν ἔλαβεν ἡ ἀθλία γυνὴ μετὰ περιφρονητικῆς ἀδιαφορίας, ὡς λαμβάνει τὸ οἷον δήποτε πρόχειρον ὅπλον ὁ ἀποφασίσας ν' αὐτοχειριασθῇ. Τὰ δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα ταύτην αἰσθήματά μου εὐκόλως μαντεύεις· οὐδ' ἴχνος μνησικακίας κατ' αὐτῆς, ἀλλ' ἀδιήγητος λύπη, συμπαθὴς οἶκτος, τύψις ἀνησύχου συνειδότος καὶ πρὸ πάντων πικρὰ διὰ τὴν ἄρνησίν μου μεταμέλεια. Τότε κατὰ πρῶτον κατενόησα πόσον ἠγάπων αὐτήν, ὅλως δὲ ἀκατάληπτοι μοὶ ἐφαίνοντο ἤδη οἱ λόγοι οἱ πείσαντές με πρὸ δύο ἡμερῶν ὅτι μεταξὺ αὐτῆς καὶ ἐμοῦ μεσολαβεῖ ἄρρηκτον τεῖχος. Πάντα τὰ πρὶν κωλύματα μοὶ ἐφαίνοντο μηδαμινά, μόνη δὲ ἡ ἀπὸ τῆς χθὲς χωρίσασα ἡμᾶς ἄβυσσος πραγματικὴ καὶ ἀνυπέρβλητος. Κατὰ παράδοξον δὲ ἀντίφασιν, ἐνῷ ἡ ἰδέα τοῦ ἀνεπανορθώτου παρίστατο εἰς ἐμὲ φαεινοτέρα ἡλιακῆς ἀκτῖνος, ἀδύνατον ἐν τούτοις μοὶ ἦτο ν' ἀποδεχθῶ καὶ νὰ ὑπομείνω αὐτήν! Τὴν γυναῖκα ἐκείνην ἐθεώρουν ἀπολεσθεῖσαν δι' ἐμὲ ἀνεπιστρεπτεὶ καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ παραιτηθῶ αὐτῆς . . . . . Ἀλλόκοτα τότε σχέδια καὶ ἄξιαι παράφρονος ἀποφάσεις ἐβασάνιζον τὸν νοῦν μου. Ὠρεγόμην νὰ προκαλέσω ἐφ' οἷᾳ δήποτε προφάσει τὸν κύριον Μωτέρνην, νὰ τὸν ἀναγκάσω νὰ μονομαχήσῃ αὐθωρεί, καὶ ἀφοῦ τὸν συντρίψω ὡς ἑρπετόν, νὰ φύγω μετ' αὐτῆς καὶ νὰ νυμφευθῶ κατησχυμένην τὴν γυναῖκα, ἣν ἀπεποιήθην, ὅτε ἦτον ἁγνή! Αἰσχύνομαι νὰ τὸ ὁμολογήσω, ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη κατεῖχε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ πολλὴν ὥραν, μόλις δὲ ἠδυνήθην νὰ ἐκδιώξω αὐτὴν ἀναλογιζόμενος ὅτι ἡ ἀηδία καὶ ἡ ἀπελπισία θὰ ἦσαν οἱ μόνοι καρποὶ τοιαύτης ἑνώσεως αἱμοσταγοῦς ἀνδρὸς μετ' ἀτιμασθείσης χειρός.

Ἡ κυρία Πάλμα κυριευθεῖσα ὑπὸ πυρετώδους τινὸς ἐξάψεως διέπραττε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ περιπάτου παντοίας ἐπικινδύνους ἱππευτικὰς τρέλλας, αἱ δὲ ἐκρήξεις τῆς θορυβώδους αὐτῆς εὐθυμίας ἀντήχουν εἰς τὰ ὦτά μου ὡς θρῆνοι σπαρασσομένης καρδίας. Διαβαίνουσα πλησίον μου μοὶ ἀπέτεινεν ἅπαξ ἔτι τὸν λόγον. — «Μὲ ἀποστρέφεσθε. Δὲν εἶναι ἀλήθεια;» Σείσας ἀποφατικῶς τὴν κεφαλήν, ἐταπείνωσα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ οὐδὲν ἀπεκρίθην.

Ἅμα ἐπεστρέψαμεν περὶ τὴν τετάρτην ὥραν, ἔσπευσα νὰ μεταβῶ εἰς τὸν κοιτῶνά μου· ἀλλ' ἐνῷ ἀνέβαινα τὴν κλίμακα, ἠκούσθη αἴφνης ἐν τῷ προθαλάμῳ θόρυβος φωνῶν συγκεχυμένων καὶ σπευδόντων βημάτων. Καταβὰς ἐν σπουδῇ ἔμαθον ὅτι ἡ κυρία Πάλμα καταληφθεῖσα ὑπὸ νευρικῆς κρίσεως εἶχε μετακομισθῆ εἰς τὴν παρακειμένην αἴθουσαν. Διὰ τῆς ἡμικλείστου θύρας ἤκουον τὴν σοβαρὰν καὶ γλυκεῖαν φωνὴν τῆς κυρίας Μαλουέ, εἰς ἣν ἐμιγνύετο ἐκ διαλειμμάτων ἄναρθρόν τι παράφονον ὡς ἀρρώστου παιδίου. Μὴ ὑπομένων τὸ λυπηρὸν τοῦτο ἄκουσμα ἔτρεχα μετὰ σπουδῆς.

ΚΑΤΕΥΟΔΙΟΝ

Ἡ ἐπιστολή σου, ἣν εἶχα λάβει ἐπιστρέφων, μοὶ ἐχρησίμευσεν ὡς εὔλογος ἀφορμὴ ὅπως ἀναχωρήσω ὅσον τάχιστα τοῦ ἀπαισίου τούτου πύργου. Πάντες ἐνταῦθα γνωρίζουσι τὴν συνδέουσαν ἡμᾶς φιλίαν καὶ οὐδεὶς ἠπόρησεν ἀκούων ὅτι ἔπρεπε νὰ σ' ἐνταμώσω ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν. Προβλέπων τοιαύτην ἀνάγκην αἰφνιδίας ἀναχωρήσεως εἶχα παραγγείλει ὄχημα ἀπὸ τριῶν ἤδη ἡμερῶν. Διατάξας λοιπὸν τὸν ἡνίοχον νὰ μὲ περιμένῃ εἰς τὴν ἄκραν τῆς δενδροστοιχίας μετέβην ν' ἀποχαιρετήσω τοὺς οἰκοδεσπότας. Ὁ κύριος Μαλουέ, ὅστις δὲν ἐφαίνετο γνωρίζων τὰ διατρέχοντα, κατενύγη ἀποχαιρετῶν με καὶ μοὶ ἐπεδαψίλευσε δείγματα ἀγάπης δυσαναλόγου πρὸς τὴν βραχεῖαν διάρκειαν τῆς γνωριμίας ἡμῶν. Ἴσην σχεδὸν στοργὴν μοὶ ἐπέδειξεν ὁ φίλος του κύριος Βρεῦλῆς, ἐμπνεύσας μοι διὰ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ μεγάλην τύψιν συνειδότος, δι' ἣν σ' ἔστειλα γελοιογραφίαν τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἀνθρώπου. Ἡ δὲ κυρία Μαλουὲ ἐπέμεινε νὰ μὲ συνοδεύσῃ βήματά τινα περαιτέρω ὑπὸ τὴν δενδροστοιχίαν· ἠσθανόμην δὲ τὸν βραχίονα αὐτῆς τρέμοντα ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ μου, ἐνῷ μ' ἔδιδεν ἀσημάντους τινὰς παραγγελίας διὰ τοὺς Παρισίους. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐμέλλομεν ν' ἀποχωρισθῶμεν καὶ ἐνῷ ἔσφιγγον τὴν χεῖρα αὐτῆς μετὰ κατανύξεως.—«Λοιπόν, κύριε» μοὶ εἶπε δι' ἀσθενεστάτης φωνῆς, «ὁ Θεὸς δὲν ἔστερξε νὰ εὐλογήσῃ τὴν φρόνησιν ἡμῶν!»

— «Κυρία μου,» ἀπεκρίθην, «ὁ Θεὸς ἀναγινώσκει εἰς πᾶσαν καρδίαν καὶ γνωρίζει πόσον ὑπήρξαμεν εἰλικρινεῖς . . . . Ἄλλως τε βλέπει πόσον ὑποφέρω καὶ ἐλπίζω νὰ με συγχωρήσῃ».

—«Ἐστὲ βέβαιος περὶ τούτου», ἀπεκρίθη δακρύουσα. «Ἀλλ' ἐκείνη . . . εἶναι ὄντως ἀξιολύπητος!»

— «Λυπηθῆτέ την, μὴ τὴν ἐγκαταλείψετε. Χαίρετε, κυρία μου».

Ταῦτα εἰπὼν ἐπέβην τοῦ ὀχήματος, κινήσαντος ἀμέσως. Ἀντὶ ὅμως νὰ μεταβῶ εἰς τὴν κωμόπολιν, διέταξα τὸν ἡνίοχον νὰ μὲ ὁδηγήσῃ μέχρι τῶν ὑπερκειμένων τῆς ἐρειπωμένης Μονῆς λόφων, ἐκεῖ δὲ πεζεύσας παρεκάλεσα αὐτὸν νὰ μεταβῇ μόνος εἰς τὸ χωρίον καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ τὴν ἐπιοῦσαν τὸ πρωί. Ἀδύνατον μοὶ ὑπῆρξε, φίλε μου, ν' ἀντισταθῶ εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ διανυκτερεύσω ἅπαξ ἔτι εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην, ὅπου ἤμην τοσοῦτον ἥσυχος καὶ εὐδαίμων, πρὸ ὀλιγίστων ρευ! ἡμερῶν.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙ ΕΝ ΤΗι ΔΥΣΕΙ

Ἡ σπουδὴ τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ φιλολογίας, ἥτις οὐχὶ πρὸ πολλοῦ μόλις ἐρασιτέχνας τινὰς οὕτως εἰπεῖν ἐπησχόλει, ὁριστικῶς πλέον ἐπολιτογραφήθη μεταξὺ τῶν ὁμοτίμων καὶ ἀδελφῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ Δύσει. Ἡ νίκη ἣν οἱ θιασῶται αὐτῆς πέρυσι κατήγαγον ἐν Μονάχῳ διὰ τῆς ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως τῆς νέας ἐπιστήμης ὡς αὐτοτελοῦς κλάδου τῆς καθόλου ἑλληνικῆς γλωσσολογίας καὶ φιλολογίας, ἦτο περιφανής. Ἔκτοτε δὲ αἱ χρησταὶ περὶ αὐτῆς ἐλπίδες ἐπραγματώθησαν ἐν τάχει τοσοῦτον λαμπρῶς, ὥστε ὡς ἡγεμονὶς ἐγκαθιδρύθη ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ θρόνου της παρὰ τὰς πρεσβυτέρας ὑπὸ παντὸς τοῦ λογίου κόσμου σεμνυνομένας ἀδελφάς. Ὅστις ποτὲ τὸν μετριόφρονα σπουδαστὴν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου, τὸν σήμερον καθηγητὴν ἐν αὐτῷ κ. Κρουμβάχερ, ἐγνώρισεν ἐκμανθάνοντα ἐν τῇ συναναστροφῇ Ἑλλήνων συσπουδαστῶν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, δὲν θάρνηθῇ τὸν εἰλικρινῆ θαυμασμὸν εἰς ἄνδρα, ὅστις μόνον διὰ τῆς σιδηρᾶς αὐτοῦ ἐπιμονῆς καὶ μόχθου ἐπιστημονικοῦ περιγραφῆς ἀνωτέρου ἐπέτυχε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Ἀλλ' οὐχ ἧσσον θὰ ἐκπλαγῇ ἐπὶ τῇ πληθώρᾳ τῶν ποικίλων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου κατὰ τὸ παρελθὸν ἤδη ἔτος μόνον συντελεσθεισῶν ἐργασιῶν. Οἱ τέσσαρες τόμοι τοῦ ***Βυζαντινοῦ Δελτίου*** (Byzantinische Zeitschrift) τοῦ λήξαντος ἔτους πρόκεινται περιφανὲς μαρτύριον θαυμαστῆς ἐπιστημονικῆς παραγωγῆς, ἧς μετέσχον Γερμανοὶ καὶ Γάλλοι, Ἄγγλοι καὶ Ῥῶσσοι καὶ Ἕλληνες σοφοί.

Ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ κέντρου τούτου καὶ ὑπὸ τύπον ἱκανῶς διάφορον ἀνεπτύχθη ἡ ἐργασία ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ψυχάρη. Ἐν Μονάχῳ ἵσταται ὁ κ. Κρουμβάχερ εἰς τὸ μέσον παλαιμάχων κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιστήμης, ὧν τὴν ἐργασίαν συγκεντρώνει εἰς τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ θέματα τῶν ἐμβριθῶν αὐτῶν μελετῶν ἀνάγονται μᾶλλον εἰς τὸν εὐρὺν κύκλον τῆς φιλολογίας τῶν Βυζαντίνων καὶ τῆς ἐρεύνης τῶν συγγραφέων. Ὁ κ. Ψυχάρης ἐξεναντίας ἐργάζεται κυρίως μόνος ἐν Παρισίοις, ἀλλ' εἶνε ***δημιουργὸς σχολῆς***, ἧς οἱ μαθηταὶ συγκεντροῦνται περὶ τὸν διδάσκαλον καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνουσι φῶς καὶ ὁδηγίαν εἰς τὰς ἰδίας ἐργασίας. Καὶ ταντικείμενα δὲ τῆς μελέτης αὐτῶν περιορίζονται μᾶλλον εἰς τὸν εἰδικώτερον κύκλον τῆς γλωσσικῆς ἐρεύνης, ἥτις περιλαμβάνει πάντα τὰ ποικίλα φαινόμενα τοῦ μεταβεβλημένου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων αὐτοῦ ἀρχῶν μέχρι τῆς σημερινῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως. Τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν διευθύνει κυρίως καὶ ὁ κ. Κρουμβάχερ πρὸς ὅμοιον σκοπόν, συγκεντρώνων διὰ τῆς ἀκαδημαϊκῆς διδασκαλίας περὶ ἑαυτὸν νεαροὺς μαθητάς, οἵτινες ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ διδασκάλου ἀνενδότως πρὸς ἴδια ἐπιστημονικὰ τέλη ἐργάζονται. Ἀλλ' ὁ κ. Ψυχάρης ἔχει ὡς πρὸς τοῦτο ἴδιον σύστημα καὶ πρὸ μικροῦ ἔτι παρέσχεν ἐξαίρετόν τι δεῖγμα τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ὡς ἀρχηγοῦ σχολῆς πολλὰ ὑπισχνουμένης.

Πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχω τὸ πρόσφατον αὐτοῦ σύγγραμμα Études de philologie néo-grecque; recherches sur le développement historique du Grec, ὀγκώδη τόμον περιλαμβάνοντα ἐν εἴδει εἰσαγωγῆς πολυσήμαντον πραγματείαν αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, μετὰ δὲ ταύτην ἄλλας ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων μελέτας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, πλὴν συμβολῆς τινος ἰδίας τοῦ κ. Κρουμβάχερ. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶνε τὸ πρῶτον εἰς τὴν σειρὰν ἄλλων ὁμοίων, τὰ ὁποῖα μέλλουν ν' ἀκολουθήσουν, προϊόντα ἐξαίρετα τοῦ ὑπὸ τῶν χειρῶν φιλοπόνων ἐργατῶν καλλιεργουμένου ἀγροῦ. Ὅταν εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ συγγραφέως ἀποβλέψωμεν καὶ εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν φιλοπονίαν καὶ δεξιότητα αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πυκνοῦ ὁμίλου τῶν περὶ αὐτὸν συνεργατῶν, θὰ συναγάγωμεν ὅτι τοῦ τοιούτου εἴδους ἡ ἐπιστημονικὴ δραστηριότης περὶ τὰς γλωσσικὰς καὶ φιλολογικὰς σπουδὰς κατὰ πᾶσαν τὴν μακραίωνον ἀνάπτυξιν τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ εἶνε προωρισμένη εὐρὺ καὶ λαμπρὸν στάδιον νὰ διατρέξῃ. Ὅτι ξένοι ὑπὲρ ἡμῶν μετὰ τοσούτου ζήλου ἐργάζονται περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς πατρίου ἱστορίας καὶ τῆς μητρικῆς γλώσσης καὶ τῆς φιλολογίας αὐτῆς, ἐνῷ ὁ ἡμέτερος περὶ ταῦτα ζῆλος δὲν φαίνεται παρὰ πᾶσι θερμός, εὐκόλως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ἂν καὶ οὐχὶ νὰ δικαιολογηθῇ. Ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπιβάλλει τὸ καθῆκον τοῦ νὰ λαμβάνωμεν ἀκριβῆ κἂν γνῶσιν τοῦ εἴδους καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν γλῶσσαν ἡμῶν ἀποβλεπουσῶν ἐργασιῶν ἀλλοδαπῶν ἐπιστημόνων.

Καὶ ἡ μὲν ἐν τῷ ***Βυζαντινῷ Δελτίῳ*** συναγωγὴ τῶν 600 σελίδας ἐν μεγάλῳ ὀγδόῳ πληρουσῶν πραγματειῶν στρέφεται περὶ ἀντικείμενα φιλολογικώτερα ἢ κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν. Ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τούτων ἐπρόκειτο νὰ καταδειχθῇ πόσον βαθεῖας καὶ εὐρείας ἐπιστημονικῆς ζητήσεως ἐπιδεκτικὴ εἶνε ἡ ἱστορία καὶ φιλολογία τοῦ Βυζαντιακοῦ κόσμου. Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ διετύπωνεν ὁ κ. Κρουμβάχερ ὡς ἑξῆς τὴν σημασίαν τῶν σπουδῶν τούτων: «Δὲν εἶνε φάσμα κενόν, δὲν εἶνε νεκρὰ λέξις, ἀλλ' ἱστορία μεγαλομερής, ποικιλόμορφος, περιπετειώδης ὅ,τι πρὸ τῶν ὄψεων ἡμῶν παρέρχεται κατὰ τὴν μακρὰν τοῦ Βυζαντινισμοῦ περίοδον. Ἡ γλῶσσα, ἡ φιλολογία καὶ καλλιτεχνία, ὁ θρησκευτικός, κοινωνικὸς καὶ πολιτειακὸς βίος τῶν εἰς τὸ μέγα δοχεῖον τοῦ Βυζαντίου περιληφθέντων λαῶν ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου μέχρι τῆς πρώτης αὐγῆς τοῦ νεωτέρου ἀποτελεῖ πεδίον ἐρεύνης ἱκανῶς εὐρὺ πρὸς ἀπαρτισμὸν ἰδίου κλάδου ἐπιστημονικοῦ βιωσίμου νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀρθόνους τοὺς καρποὺς ὑπισχνουμένου, ὁ καιρὸς δὲ ὁ παρὼν φαίνεται σαφῶς ἀπαιτῶν τὴν ἐπίσημον ἀναγνώρισιν τοῦ νέου τούτου τμήματος τῶν φιλολογικῶν καὶ ἱστορικῶν ἐπιστημῶν». Ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ τούτων λέξεων τοῦ μακροῦ προγράμματος τοῦ ἐν Γερμανίᾳ κεντρικοῦ ὀργάνου τῶν Βυζαντινολόγων φανερὸν γίνεται τίνων ἐπιστημονικῶν προβλημάτων τὴν λύσιν ὑπέβαλλον εἰς ἑαυτοὺς οὗτοι, ἐκ προοιμίων ἀπαλλάσσοντες τοῦ φόβου τοὺς ἀγερώχους καὶ τῶν ἄλλων καταρρονητὰς μύστας τῆς κλασικῆς φιλολογίας μήπως ἀνοικείως ἴσον ταύτῃ ἀξίωμα προσοικειοῦται ἡ νέα καὶ ἐπείσακτος ἐπιστήμη. Πρὸς θεραπείαν αὐτῆς ἀπεσχίσθη πολυάριθμος ἤδη ὁμὰς τῶν ὀπαδῶν ἐκείνης, εὑροῦσα εὐρύτατον στάδιον ἐπιστημονικῆς ἀσχολίας. Τὸ ἔργον της εἶνε ἡ ἐξερεύνησις καὶ διαρώτισις τοῦ χιλιετοῦς πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ, θρησκευτικοῦ, πνευματικοῦ βίου τοῦ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἑλληνικοῦ κόσμου, τοῦ κληρονόμου τοῦ ἀρχαίου, τοῦ κληροδότου τοῦ νεωτέρου. Ἔργον μέγα, ποικιλώτατον καὶ ἐπαγωγότατον. Ἡ Ῥώμη τῶν παπῶν καὶ τὸ Βυζάντιον τῶν χριστιανῶν βασιλέων ὑπῆρξαν τὰ δύο κέντρα σύμπαντος τοῦ σημερινοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου, ὅταν ἐγεννᾶτο καὶ ἐμορφώνετο οὗτος κατὰ τοὺς μακρούς, μακρούς αἰῶνας ἀφότου ὁ ἀρχαῖος κόσμος κατέρρευσεν εἰς ἐρείπια καὶ τέφραν μέχρις οὗ ἐκ ταύτης ἔμελλε πάλιν ν' ἀναστηθῇ τόσον ὅμοιος καὶ ὅμως τόσον παρηλλαγμένος ὁ νέος. Καὶ ἡ μὲν Ῥώμη, ἡ αἰωνία Ῥώμη, ἥτις τὴν μεγάλην μεταβολὴν δὲν ἠσθάνθη σχεδόν, ἥτις ὑπὸ τοὺς πρώτους της πάπας ἐκοιμήθη μὲ τὰ ὄνειρα τῆς παλαιᾶς δημοκρατίας καὶ ὑπὸ τοὺς ὑστάτους ἐξύπνησε μὲ τὴν λάμψιν τῆς Ῥώμης τῶν Καισάρων, ἠτύχησε νὰ ἔχῃ τοὺς ποιητάς, τοὺς ἱστορικούς, καὶ τοὺς θαυμαστὰς αὐτῆς. Ἀλλὰ τὸ Βυζάντιον, ὅπερ ἐσαβανώθη τὸ 1204 καὶ εἰς τὸν αἰώνιόν του τάφον κατεβιβάσθη τὸ 1453, ἠτιμάσθη καὶ ὡς πτῶμα ἔτι καὶ ἐν τῇ ἀτιμίᾳ ἐλησμονήθη ἀπὸ ξένους καὶ οἰκείους. Ἀργὰ σήμερον ἐγείρεται ἐπὶ τοῦ τάφου του μαυσωλεῖον καὶ συντάσσεται τῶν ἐνδόξων ἡμερῶν του ἡ πολυσέλιδος ἱστορία. Τιμὴ εἰς ὅσους ἐκ τῶν πνευματικῶν ἢ γνησίων αὐτοῦ γόνων συντελοῦσιν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο!

Προσιτώτερα εἰς τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν εἶνε τὰ θέματα τῶν πραγματειῶν τῶν περὶ τὸν κ. Ψυχάρην ἐλλογίμων ἀνδρῶν. Ἐπειδὴ ταῦτα λαμβάνονται ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, εἶνε κατάλληλα νὰ κινήσωσι τὴν περιεργίαν παντὸς φιλομαθοῦς καὶ εὕρωσιν εὐρύτατον ἀναγνωστῶν κύκλον. Ἀλλ' οὔτε ὁ τίτλος αὐτῶν οὔτε τὸ εὔληπτον κατὰ τὸ φαινόμενον περιεχόμενον τῶν τοιούτων πραγματειῶν πρέπει ν' ἀπατήσῃ τινά. Συνήθως πρὸς τὰς νεοελληνικὰς σπουδὰς προσάπτεται ἐπιπολαία τις κρίσις. Νομίζομεν ὅτι πανταχοῦ πρόκειται ν' ἀποδείξωμεν τὴν «ἀθανασίαν» τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ θριαμβεύομεν ὅταν νομίσωμεν ὅτι εὕρομεν ὁμηρικήν τινα λέξιν σωζομένην ἔτι καὶ σήμερον ἐν δημώδει τινὶ διαλέκτῳ ἢ ὅτι κατεστήσαμεν σμικροτάτην καὶ ἀφανῆ σχεδὸν τὴν διαφοράν, ἥτις διὰ τὸ νὰ καὶ τὸ θὰ καὶ τὰ τοιαῦτα πάμπλειστα καὶ δυστυχῶς κανένα ἐξορκισμὸν ἢ ἀνάθεμα διδασκαλικὸν μὴ φοβούμενα γυδαιολογήματα ὑρίσταται μεγάλη καὶ ὁλοφάνερη μεταξὺ ἀρχαίου καὶ νέου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος. Ἀλλὰ τοιαύτας ἥκιστα ἐπιστημονικὰς ἀξιώσεις δὲν ἔχουσιν αἱ μελέται, περὶ ὧν λαλοῦμεν. Σκοπὸς αὐτῶν εἶνε ἡ ἐξέτασις καὶ παρακολούθησις τῶν φαινομένων τῆς σημερινῆς γλώσσης μέχρι τῶν παλαιοτάτων ἀρχῶν καὶ αἰτίων καὶ ἡ ἀναγωγὴ αὐτῶν εἰς τοὺς ἀλανθάστους νόμους τῆς βραδείας μὲν ἀλλὰ διαρκοῦς καὶ ἀπαρεμποδίστου ἐξελίξεως, εἰς ἣν πᾶσα ὕπαρξις ὑπόκειται ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Διὰ τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην κυρίως δὲν ὑρίστανται ὅρια μεταξὺ ἀρχαίας καὶ νέας γλώσσης, ἥτις εἶνε *μία* καὶ ***ἀδιαίρετος***, τὰ πρόσφατα δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς νῦν ζῶντας φαινόμενα αὐτῆς εἶνε τὸ τελευταῖον μόνον ἀποτέλεσμα τῆς ἀδιακόπου ἐνεργείας τῶν νόμων, οἵτινες λανθάνοντες ἢ φανεροὶ ὁρίζουσι τὸν βίον πάντων τῶν ὄντων ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὸν κόσμον ἐμφανίσεως μέχρι τῶν ἐσχάτων αὐτῶν ἡμερῶν. Καὶ ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη εἶνε σήμερον φυσικὴ ἐπιστήμη· τόσον ἀληθής, τόσον θετική, τόσον ἑλκυστικὴ ὅσον πᾶσα φυσικὴ ἐπιστήμη.

Ἀπὸ τῆς γλώσσης δὲ εἰς τὴν φιλολογίαν τοῦ ἔθνους μόνον ἓν βῆμα φέρει· διότι ἡ γλῶσσα τελεία κατὰ τὴν μορφήν της ἐμφανίζεται μόνον ἐπὶ τῶν γραπτῶν μνημείων καὶ ταῦτα εἶνε ἡ φιλολογία τοῦ ἔθνους ἢ τοῦ λαοῦ. Καὶ ἀπὸ τῆς φιλολογίας πάλιν ἓν μόνον βῆμα φέρει πρὸς τὴν σπουδὴν καὶ ἐξέτασιν παντὸς ὅ,τι εἰς τὸν ἱστορικὸν βίον τοῦ ἔθνους καὶ τὰς ποικίλας ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς αὐτοῦ σχέσεις ἀποβλέπει· διότι πᾶν τὸ ἱστορικῶς λόγου ἄξιον ἀποτυπώνεται εἰς τὴν διανοητικὴν παραγωγὴν τοῦ ἔθνους καὶ τὴν γλωσσικὴν αὐτῆς μορφήν. Τοιουτοτρόπως ἡ γραμματικὴ καὶ φιλολογικὴ ἐπιστήμη καταντοῦν νὰ περιλάβωσι σύμπαντα τοῦ ἔθνους τὸν βίον ἐντὸς τοῦ εὐρυτάτου κύκλου τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν.

Τόσον εὐρέα χαράσσει τὰ ὅρια τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν ὁ κ. Ψυχάρης. Κυρίως οὐδὲν τῶν φαινομένων τοῦ δισχιλιετοῦς βίου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὑποταγῆς μέχρι σήμερον εἶνε ξένον πρὸς αὐτάς. Προχωρεῖ δὲ καὶ ἔτι βαθύτερον καὶ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ πλείστου τῆς Ἑλλάδος ἐπικράτησιν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰ μέσα τοῦ 5ου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος ζητεῖ τὰ πρῶτα αἴτια τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Κοινῆς ἐπὶ πασῶν τῶν διαλέκτων, αἵτινες ἐντὸς οὐχὶ μακροῦ χρόνου ὑποχωροῦσαι ἐντελῶς εἰς ἐκείνην παρασκευάζουσι τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ κατὰ μεγάλα στάδια ἤρχισε μορφουμένη ἡ δημώδης διάλεκτος ἡ ἐμφανιζομένη τὸ πρῶτον εἰς τὰ μνημεῖα τῶν περὶ Χριστὸν χρόνων καὶ τὸ τελευταῖον αὐτῆς στάδιον—προσωρινὸν καὶ τοῦτο!—διανύουσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος. Εἶνε πλήρης τοιούτων βαθέων στοχασμῶν ἡ μακροτάτη αὐτοῦ εἰσαγωγὴ εἰς τὸν παρόντα πρῶτον τόμον τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν, κατὰ σειρὰν δὲ ἀκολουθοῦσι κατόπιν αἱ εἰδικαὶ πραγματεῖαι τῶν μαθητῶν καὶ συνεργατῶν αὐτοῦ, αἵτινες τὰς γενικωτέρας ἐκείνας ἰδέας πρόκεινται νὰ ἀποδείξωσιν ἀληθευούσας.

Ἡ ἐκλογή των διὰ τοῦτο δὲν εἶνε τυχαία, ἀλλὰ προφανῶς ἀκολουθεῖ λελογισμένον τοῦ συγγραφέως σχέδιον πρὸς ἔμπρακτον ἐφαρμογὴν τοῦ εὐρυτάτου αὐτοῦ προγράμματος κατὰ τὴν πρώτην οὕτως εἰπεῖν δημοσίευσιν τούτου. Περὶ τῆς πρώτης ἐκ τῶν πραγματειῶν τούτων αὐτὸς ὁ κ. Ψυχάρης λέγει ὅτι ἐξελέχθη ἐπίτηδες καὶ τῶν λοιπῶν προετάχθη, διότι ἐπρόκειτο νὰ καταδειχθῇ ποῦ μάλιστα καὶ πῶς κατὰ τρόπον θαυμαστὸν καταφαίνεται ἡ ἀδιάκοπος συνέχεια τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς ἀρχῶν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐκλιπόντος ἐντελῶς σχεδὸν ἐκ τοῦ σημερινοῦ ἰδιώματος ἀπαρεμφάτου, τὸ ὁποῖον τρισχιλίων ἐτῶν ἱστορίαν διανύσαν κατήντησε σήμερον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς ἣν σημασίαν τὴν πρώτην αὐτοῦ εἴσοδον εἰς τὴν παναρχαίαν τῆς Ἑλλάδος γλῶσσαν ἔκαμε. Τὸ φαγί (φαγεῖν), τὸ φιλί (φιλεῖν) εἶνε ἡ τελευταία ἀντανάκλασις τῆς χρήσεως ἐκείνης, καθ' ἣν τὸ ἀπαρέμφατον ἐμφανίζεται παρ' Ὁμήρῳ τὸ πρῶτον, σῶζον ἔτι τὴν σημασίαν του ὡς δοτικῆς τοῦ οὐσιαστικοῦ (δό-με-ναι). Εἶνε δὲ θαυμαστὸν νὰ ἴδῃ τις πῶς ἀφοῦ ὁ γλωσσικὸς οὗτος τύπος ἐώρτασε κατὰ τοὺς πρὸ Χριστοῦ ἤδη χρόνους τὴν πλατυτάτην αὐτοῦ ἀνάπτυξιν (παράβαλε π. χ. τὴν ἑξῆς ῥῆσιν τῶν αἰγυπτιακῶν παπύρων: διὰ τὸ εἰς τὴν πόλιν με θέλειν δοῦναι ἀπενεγκεῖν), ὀλίγον ὕστερον, ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ π. χ., περιορίζεται σημαντικῶς καὶ διατρέχον δέκα ὅλους αἰῶνας, καθ' οὓς ζῇ ἔτι, πολεμεῖ καὶ ἐπὶ δύο-τρεῖς ἔτι ἑκατονταετηρίδας τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, ἕως οὗ ἐν ἐσχάτοις μόλις χρόνοις ὑπέκυψε καὶ ἔσβυσεν ἐντελῶς (πρβλ. τοῦ Προδρόμου: εἰ δὲ κομπώσειν ἤθελες καὶ λάβειν καὶ πλανήσειν. — εὐθὺς τὸ βράσειν τὸ θερμόν, λέγει πρὸς τὸ παιδίν του. — καὶ τοῦ Γλυκᾶ: θαρρῶ τὸν ἀπαντήσειν. — ἂν ἔχῃ εἰς ὄρος ἀναβῆν. — Χαλάσειν ἔχει ὀψέποτε, κατακλιθῆν καὶ πέσειν). Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ διατρέχει ὁ συγγραφεὺς (D. Hesseling) τὰ κείμενα ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι τοῦ Δημοσθένους, ἀπὸ τοῦ Πολυβίου μέχρι τοῦ Μαλάλα καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τῶν δημωδῶν συγγραφέων τοῦ Βυζαντίου, τόσον δὲ φιλολογικῶς ἐρευνᾷ τὸ ζήτημα, ὥστε καὶ ὁ ἀκραιφνέστατος Ἀττικιστὴς δὲν θὰ εἶχε νὰ ἐντραπῇ διὰ τὴν παράθεσιν τῶν ἀνωτέρω στίχων τοῦ Πτωχο-Προδρόμου καὶ τοῦ Γλυκᾶ εἰς τὸ τέλος τῆς μακρᾶς τῶν παραδειγμάτων σειρᾶς, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν μὲ στίχους τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἀριστοφάνους. Καὶ ὁ ἐθνογράφος δὲ καὶ ἱστορικὸς μετὰ χαρᾶς θὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἀπαρεμφάτου ἀπὸ τῆς γλώσσης τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ἔθνους οὔτε εἰς τῶν Βουλγάρων τὴν ἐπίδρασιν, ὡς σοβαρῶς ἰσχυρισθησάν τινες, οὔτε εἰς τῶν Βλάχων καὶ Ἀλβανῶν χρεωστεῖται, ἀλλ' εἰς τὴν κατὰ νόμους ὅλως ἐγγενεῖς βαθμιαίαν ἐξέλιξιν τῆς ἀγνῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

Δύσκολον εἶνε νὰ δώσω ἔστω καὶ δι' ὀλιγίστων λέξεων ἔννοιάν τινα τῶν ὑποθέσεων τῶν λοιπῶν πραγματειῶν, διὸ μόνον τοὺς τίτλους αὐτῶν ἀναφέρω. Αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Πάρου μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Κοινῆς διαλέκτου ἀντὶ τῆς προτέρας Ἰωνικῆς παρέχουσιν εἰς τὸν πραγματευόμενον αὐτὰς H. Pernot ἀφορμὴν εἰς μακρὰν ἀνάπτυξιν τοῦ ζητήματος περὶ τῶν ὑποτιθεμένων λειψάνων ἀρχαίων διαλέκτων ἐν τοῖς σημερινοῖς τοπικοῖς ἰδιώμασι. Καὶ ἐν αὐτῷ μετ' ἐκπλήξεως θὰ παρατηρήσῃ ὁ φιλόλογος ὅτι ἑλληνικὸν δὲν εἶνε μόνον ὅ,τι εἶνε Ἀττικὸν οὔτε ὅτι ἡ ἐπιστήμη παύει ἐκεῖ ὅπου **δυστυχῶς** πᾶσα ἀφορμὴ πρὸς φιλονικίαν περὶ τῆς κατὰ τοὺς Ἀττικοὺς ἢ μὴ ἐκδοχῆς λέξεώς τινος ἐκλείπει. Ἡ ἐπιρροὴ τῆς Λατινικῆς ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς εἶνε ἐμβριθὴς πραγματεία τοῦ L. Lafoscade, ἐξ ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς μάλιστα ἀπόψεως πλείστου λόγου ἀξία. Τὸ λεξικὸν τῶν ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τῶν Βυζαντίνων λατινικῶν λέξεων ὑπὸ τοῦ νομομαθοῦς Τριανταφυλλίδου εἶνε περιεργοτάτη καὶ λίαν ἐλκυστικὴ μελέτη. Ἡ Θησηΐς τέλος τοῦ Βοκκακίου μετὰ τῆς εἰς τὴν δημώδη ἑλληνικὴν τοῦ 15ου αἰῶνος μεταφράσεως αὐτῆς ὑπὸ John Schmitt, ὅστις διὰ τὸ προσεχὲς Ζωγράφειον διαγώνισμα ἀνέλαβε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Μονάχου κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μωρέως, εἶνε τὸ ἀντικείμενον πραγματείας γραμματολογικῆς διαρωτιζούσης μετ' ἀκριβείας καὶ εὐμεθοδίας ἐπιστημονικῆς τὰς σχέσεις τῆς ἰταλικῆς καὶ τῆς δημώδους ἑλληνικῆς φιλολογίας κατὰ τοὺς ἐνδόξους χρόνους τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Ἀναγεννήσεως.

Ὁ θερισμός, ὡς βλέπει τις, εἶνε πολύς, καὶ οἱ ἐργάται δὲ πάμπολλοι καὶ ἄκρως φιλόπονοι. Εὐτυχῶς οἱ καρποὶ εἶνε κοινοὶ καὶ δι' ἡμᾶς, γλυκύτεροι πάντως ἐρόσον καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων γεωπόνων συγκοπιάζομεν, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡδονικοί, καθόσον ἀνεπιφθόνως ἡ ἀπόλαυσις αὐτῶν παρέχεται εἰς πάντα τὸν ὀρέγοντα πρὸς αὐτοὺς τὴν χεῖρα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἀγαπητέ μου!

Μεγάλη φαντασία εἶνε μεγάλη παρηγορήτρα. Ὅσο ζωηρότερα φαντάζεσαι τόσο δυσκολώτερ' ἀπελπίζεσαι. Ναὶ μὲν πολλὲς φορὲς ἡ φαντασία μᾶς ἐξογκώνει τὰ τιποτένια καὶ μᾶς κάνει ν' ἀνησυχοῦμε κι ἀπὸ τὸν ἴσκιο μας· ἀλλὰ καὶ πόσες φορὲς μᾶς ἁρπάζει ἀπὸ τὰ νύχια τῆς δυστυχίας, μᾶς βάζει μέσα στὸ καράβι της, ποῦ πλέει μονάχο του, χωρὶς ἀνθρώπου δύναμι καὶ τέχνη, σὰν τὸ καράβι τῶν Φαιάκων· καὶ μᾶς ταξιδεύει, καὶ μᾶς πάει ἐδῶ κ' ἐκεῖ, σὲ θάλασσες καὶ σὲ στεριὲς δικές της· καὶ μᾶς διασκεδάζει, καὶ μᾶς κάνει νὰ λησμονοῦμε καὶ μᾶς ἀνάφτει μέσα μας τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς! Δὲ σοῦ φαίνεται πῶς αὐτοὶ ποῦ αὐτοκτονοῦν, πρὶν χάσουν τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς, ἔχασαν τὴ δύναμι τῆς φαντασίας; Ὁ νοῦς των καφφύνεται στὸν πόνο· γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὸ μαρτύριο, βυθίζονται στὸ θάνατο. Ἐνῷ ἂν εἶχε φτερὰ ὁ νοῦς των, θὰ κατώρθωναν μ' αὐτὰ νὰ πετάξουν σὲ χίλιους ἄλλους κόσμους, κ' ἦταν ἀδύνατον σὲ κανέν' ἀπὸ αὐτούς, νὰ μὴν ἀγνάντευαν ἐπὶ τέλους τὸ φῶς τὸ γνώριμο τῆς παρηγοριᾶς. Μὴ μὲ εἰπῇς παράξενο· καλὰ καλὰ δὲν ξέρω ποῦ ἀρχίζουν καὶ ποῦ τελειώνουν τὰ σύνορα τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς παραξενιᾶς· τὰ βρίσκω πολὺ ἀνακατωμένα.

Ἡ φτωχὴ αὐτὴ ἀδερφούλα τοῦ Βερτέρου ποῦ ἔκαμε νὰ κλάψουν τόσα μάτια καὶ σήκωσε στὸ πόδι χώρα ὁλόκληρη μπορεῖ νὰ ἦταν δεμένη μὲ τὸν ἔρωτά της σὲ τρόπον ἀπίστευτο· ἀφοῦ δὲν ἐδυσκολεύθηκε γι αὐτὸν νὰ πηδήσῃ ἀπὸ τέτοια ὕψη σὲ τέτοια βάθη... Μὲ τὸν ἔρωτά της, ναί· ἀλλὰ μὲ τὸν Ἔρωτα ὅμως, μὲ τὸν τιτάνειον Ἔρωτα τοῦ Σύμπαντος, ποῦ μᾶς βγάνει ἀπὸ τοὺς στενούς μας λογισμοὺς καὶ μᾶς ἀνταμώνει καὶ μᾶς κάνει ἕνα μὲ τὸν κόσμο καὶ μὲ τὸν ἥλιο του καὶ μὲ τὴν ἁρμονία του, στενὴ γνωριμία δὲν εἶχε. Γιατί, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶσαι στὴν Ἀκρόπολι μιὰ τέτοια τῆς Ἀνοίξεως ἡμέρα, σὰν αὐτὲς ποῦ ξέρεις, μὲ τέτοιο φῶς, κάτου ἀπὸ τέτοιον οὐρανό, μπροστὰ σὲ τέτοιον ὁρίζοντα, ἀγνάντια κι ἀπὸ τέτοια γῆ, καὶ νὰ ἐμπνευσθῇς αἰσθήματα θανάτου· καὶ νὰ μὴν αἰσθανθῇς ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ὡραιότατα καὶ καθαρώτατα τριγύρω σου μιὰν εὐτυχία μέσα σου, ἀρκετὴ νὰ σὲ κάμῃ νὰ λαχταρίσῃς, ὄχι μία· κι ἄλλες δέκα ζωές, ἂν ἦταν δυνατόν, νὰ κλείσῃς μέσα σου; Ὅμως δὲν πρέπει κανεὶς γιὰ τίποτε νὰ παραξενεύεται.

Μάλιστα μερικοί, ἀπὸ τὴ συγκίνησι ποῦ ἔδειξε τὸ πλῆθος γιὰ τὴ γνωστή σου αὐτοκτονία τὴ διπλῆ, ἔκαμαν μιὰν ἀνακάλυψιν· εἶδαν καὶ πίστεψαν πῶς δὲν πέθανεν ἀκόμα τὸ αἴσθημα. Τὸ καϋμένο τὸ αἴσθημα! Δὲ μπορῶ νὰ τὸ φανταστῶ πῶς γεννήθηκε ὑστερότερ' ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, οὔτε πῶς θὰ πεθάνῃ προτήτερ' ἀπ' αὐτόν. Τὸ καϋμένο τὸ αἴσθημα! Κ' ἐγὼ νὰ τὸ νομίζω πῶς εἶνε σὰν ὁ ἀέρας ποῦ γεμίζει τὸν κόσμο καὶ ζῇ τὸν ἄνθρωπον· ἀέρας ποῦ, κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοτε φέρνει δύναμι καὶ ὑγεία, κι ἄλλοτε γεννάει ἀρρώστιες καὶ κακομοιριές. Λιγόστεψε τάχα τὸ αἴσθημα; Εἶνε κι αὐτὸ σὰν τὴν αἰώνιαν ἱστορία τοῦ παλιοῦ καιροῦ ποῦ φαίνεται ὅλο καὶ καλλίτερος ἀπὸ τὸν τωρινό, καὶ μάλιστα 'ς τοὺς γεροντότερους. Τὰ περασμένα ὁ Νέστωρ ἐγκωμίαζε 'ς τοὺς ἥρωας τῆς Τρωάδος· κ' εὕρισκε τοὺς Ἀχιλλεῖς καὶ τοὺς Αἴαντας σὰν ξεπεσμένους κάπως μπροστὰ εἰς τοὺς γίγαντας τοῦ παλιοῦ καιροῦ. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Νέστορος τὸ ἴδιο αὐτὸ τραγοῦδι τραγουδοῦν, γιὰ κάθε περίστασι, σοφοὶ καὶ ἄσοφοι.

Ο ΦΙΛΟΣ ΣΟΥ.

Ἡ ΖΩΗ ΕΝ ΕΠΑΡΧΙΑΙ

Η ΚΑΠΝΟΦΥΤΕΙΑ

Μὲ τὸν Μάρτιον ἀρχίζει καὶ ἡ καπνοφυτεία εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ὁ καπνὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔχει εἰσαχθῇ πρὸ ὀλίγων μόλις δεκάδων ἐτῶν, ἔκτοτε ἀνεπτύχθη μεγάλως, καὶ σήμερον εὑρίσκεται σχεδὸν ἐν παρακμῇ. Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, μικρόν τι τῆς Πελοποννήσου, καὶ σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ Θεσσαλία, μὲ τὰ πρῶτα μειδιάματα τῆς ἀνοίξεως καλύπτονται ὑπὸ τοῦ πρασίνου αὐτοῦ φυταρίου, τοῦ προωρισμένου κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ φθινοπώρου νὰ προσλάβῃ ἐξόχως ὡραῖον χρυσίζον χρῶμα, καὶ νὰ μεθύσῃ τόσους ἐγκεφάλους, καὶ τόσα εὐάρεστα ὄνειρα νὰ ἐπιφέρῃ. Πρὸ ὀλίγων χρόνων ἀκόμη ἡ καπνοφυτεία εἰς τὰς περισσοτέρας ἐπαρχίας τοῦ κράτους ἦτο τὸ μόνον προϊὸν ἐξ οὗ μυθικὰς προσόδους προσεποριζοντο κυβέρνησις καὶ ἰδιῶται. Ἀτυχεῖς ὅμως περιστάσεις καὶ πλεῖστα ἄλλα αἴτια, ἡ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐκμύζησις τῶν εὐφόρων γαιῶν ὑπὸ τοῦ ἀχορτάστου αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐπαχθὴς προπάντων φορολογία ἐπέφερον τὴν βαθμιαίαν ἐλάττωσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ καπνοῦ, ὥστε σήμερον εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας, εἰς ἃς ἀπησχόλει ὁλοκλήρους χιλιάδας ἀγροτῶν ἡ καλλιέργειά του, μόλις σήμερον ὀλίγιστοι ἐπιδίδονται εἰς τὴν καπνοφυτείαν. Ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοχόρτου, ἡ ἐπίπονος καὶ μακροτάτη, ἡ καταβάλλουσα καὶ ἐκνευρίζουσα τόσους ἀτυχεῖς ἀνθρώπους, ἡ προώρως μαραίνουσα τόσας ροδόχρους παρειάς, καὶ δηλητηριάζουσα λεληθότως τόσας ἀτυχεῖς ὑπάρξεις εἰς τὰ βάθη τῶν χωρίων καὶ τῶν πόλεων, ἐνέχει τόσον ἐκτενῆ καὶ θλιβερὰν συγχρόνως ἱστορίαν, ἣν δὲν δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀνθοστόλιστος περιπατητὴς τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ὁ τόσον ἀφελῶς ἐκμυζῶν, καὶ ἀπορρίπτων εἰς τὴν αἰωνιότητα πακέτον μυρωδικῶν σιγαρέτων, ἐν διαστήματι ὀλίγων ὡρῶν. Ὁλόκληροι αἱ σελίδες τοῦ σημερινοῦ φύλλου τῆς Ἑστίας δὲν θὰ ἔρθανον διὰ ν' ἀφηγηθῇ κανεὶς ἐν λεπτομερείᾳ τὴν ἱστορίαν ἑνὸς σιγάρου.

Ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοχόρτου ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τὸ φθινόπωρον· μόλις αἱ πρῶται βροχαὶ ποτίσουν τὴν διψῶσαν καὶ ξηρὰν γῆν, ἀρχεται ἡ ὀργωσις τοῦ φυντανοτόπου, ὅπου εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος θὰ σπαρῶσιν οἱ μικροσκοπικοὶ ἐκεῖνοι πυρῆνες, ἐξ ὧν θὰ ἀνατείλωσι τὴν ἄνοιξιν ἄπειρα μικρὰ φυτάρια. Εἰς τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ ὑποβοηθήσῃ ὁ καιρός, διότι ἀρκεῖ μία πλήμμυρα νὰ παρασύρῃ ὁλόκληρον τὸν σπόρον, ἢ μία παρατεταμένη ξηρασία νὰ τὸν ἀφανίσῃ ὑπὸ τὸ βάθος τῆς γῆς. Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει οἱ χωρικοὶ καταφεύγουν εἰς τὸ κλώσιμον, τουτέστιν εἰς τὴν τεχνικὴν τοῦ σπόρου ἐκβλάστησιν. Συμφύρουν τὸν

σπόρον μὲ χῶμα ἐντὸς βρεγμένου πανίου, καὶ τὸν τοποθετοῦν παρὰ τὴν ἑστίαν ἐπὶ δύο τοὐλάχιστον ἡμέρας. Ὑπὸ τὴν θερμότητα τοῦ πυρὸς ὁ σπόρος ἀνοίγει, σκάει, καὶ ἡ φύτευσις καθίσταται εὔκολος. Τὸν φυτεύουν τότε εἰς βραγιές, ἐπιμελούμενοι αὐτοῦ νυχθημερόν, βοτανίζοντες τὴν ἡμέραν τὰ ἀφθόνως συμφυόμενα ζιζάνια, καὶ καταστρέφοντες τὴν νύκτα ὑπὸ τὴν ἀστροφεγγιὰν τὰ σαλιγκάρια καὶ τὰ περιτρώγοντα τὸ φυτὸν ζωύφια. Μόλις ἐπέλθῃ πλέον ἡ ἄνοιξις ἄρχεται ἡ ἀροτρίασις τοῦ καπνοτοπείου, καὶ μετὰ τὸ λιάσιμο τῆς γῆς, καὶ μετὰ τὴν ἐκ νέου ἐξ ἀντιστρόφου ἀροτρίασιν, τὸ διβόλισμα, καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν ὄργωσιν, καὶ βωλοκοπίαν μὲ τὴν σβάρναν τοῦ ἀγροῦ, ἀρχίζει ἡ καπνοφυτεία. Ὅμιλοι ἐργατῶν, ἄνδρες, γυναῖκες, λυγεραί, ἀπὸ ὄρθρου βαθέος κατακλύζουν τὰ φυντάνια, καὶ ὑπὸ τὰ πρῶτα μειδιάματα τῆς αὐγῆς γεμίζουν τὰ καλάθια των, καὶ ἀπέρχονται εἰς τὰ καπνοτοπεῖα. Ἐκεῖ ἀρχίζει πλέον ὁ θόρυβος, ἡ ζωή, ἡ χαρακτηριστικὴ ἐκείνη ποίησις τῶν ἀγρῶν ἐν ὥρᾳ ἔαρος. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλων ἀπὸ τὰς ἐλατοστολίστους δειράδας τῶν βουνῶν ῥοδίζει ὅλην τὴν δροσολουσμένην ἔκτασιν τῆς ἐξοχῆς. Τὸ σκότος καὶ ἡ νυκτερινὴ δρόσος ἐξαφανίζονται καὶ ἐξατμίζονται ὑπὸ τὰς φλογερὰς του ἀκτῖνας, καὶ οἱ ἐργάται καὶ αἱ ἐργάτριαι μὲ τὰ ἀραχνοῦφῆ χιονόλευκα ἐπὶ τοῦ προσώπου μαντήλια, ὑπὸ τὰ ὁποῖα κρύπτονται πολλάκις ἡ ἀβροτέρα ἐπιδερμὶς καὶ οἱ γλυκύτεροι ὀφθαλμοί, γέρνουν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μὲ τὸν ἱδρῶτα εἰς τὸ μέτωπον, καὶ μὲ τὸ ἄσμα εἰς τὰ χείλη, κεντῶσι τοὺς ἀγροὺς μὲ τὰ μικρὰ πράσινα φυτάρια. Γενικὴ χαρά, γενικὴ εὐθυμία βασιλεύει εἰς τὴν μακρὰν ἔκτασιν καὶ ἐρημίαν. Ἕκαστον φυτὸν κρυπτόμενον εἰς τὴν γῆν διεγείρει τόσας ἐλπίδας, τόσα ὄνειρα διὰ τὸ μέλλον, ἑκάστη σταγὼν ἱδρῶτος ἐγκλείει τόσους πόθους. Καὶ πόσα εἰδύλλια, καὶ πόσοι ἔρωτες ὑπὸ τὴν πρωϊνὴν ὁμίχλην τῆς ἀνοίξεως. Συμβαίνει πολλάκις ἡ λυγερὴ νὰ κύπτῃ εἰς τὸ ἔργον της παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ λατρευτοῦ της, συμβαίνει συχνάκις ὁ μνηστὴρ νὰ δημιουργῇ παραπλεύρως τῆς καλῆς του, μὲ τὴν χαρὰν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη, τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο ἀλλὰ καὶ τόσον ἐπιμόχθως ἀποκτώμενον χρῆμα, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ προσμειδιάσῃ πρὸς αὐτοὺς τὸ μέλλον. Καὶ ἀνάμεσα εἰς τοὺς πυκνοὺς ἐκείνους στοίχους τῶν ἐργατῶν παρουσιάζεται ὁ ἰδιοκτήτης, τὸ ἀφεντικό, ὁ περίεργος ἐκεῖνος τύπος τοῦ ἐπαρχιώτου κτηματίου μὲ τὴν ἀπληστίαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μὲ τὴν μουρμούραν εἰς τὰ χείλη, ὁ τὰ πάντα ἐπιβλέπων, τὰ πάντα ἀνιχνεύων, εἰς οὐδὲν εὐχαριστούμενος, καὶ δι' ὅλα μεμψιμοιρῶν.

Καὶ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι τὸ μικρὸν ἐκεῖνο φυτάριον ἅπαξ σφηνωθὲν εἰς τὸ χῶμα βαίνει γοργῶς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν. Διασώζονται τόσον ὀλίγα ἐκ τῶν ἀπειραρίθμων αὐτῶν μετὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἐντόμων. Τὰ ἔντομα ταῦτα, τὸ σκουλῆκι, ὁ σάλιαγκας, ὁ κρεμμυδοφαγᾶς, ἡ κάμπια, τὰ ἀπὸ τῶν ριζαρίων ἀρχόμενα καὶ μέχρι τοῦ ὑπεργείου μέρους τοῦ φυταρίου ἀνερχόμενα, εἶνε διὰ τοὺς καπνοφύτας, ὅτι εἶνε οἱ Ἀρουραῖοι διὰ τοὺς Θεσσαλοὺς γεωργούς. Οἱ πτωχοὶ ἄνθρωποι ἐξυπνοῦν μίαν αὐγὴν καὶ εὑρίσκουν ὁλόκληρα στρέμματα γῆς κατεστραμμένα. Τότε ἀρχεται ἡ μεγάλη ἀγωνία τοῦ μπαλώματος, δι' οὗ προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύχουν μίαν οἱανδήποτε θεραπείαν. Ὅταν ὅμως τὸ πρεμνῶδες φυτάριον ριζώσῃ καλὰ εἰς τὴν γῆν, ἀναπτύσσεται μὲ τόσον καταπληκτικὸν ὀργασμόν, ὥστε μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ ἀσθενὲς καὶ ἀσήμαντον χορταράκι, μεταβάλλεται εἰς φυτὸν πλῆρες χυμοῦ καὶ δυνάμεως, τεῖνον εὐθέως πρὸς μεγάλην ἀνάπτυξιν. Τότε, ὅταν πλακιδιάζῃ, βαρεῖν ἀναμεσαριὲς καὶ χώσιμο, καὶ ἔπειτα τὸ σκαλίζουν. Καὶ ἂν μὲν ὁ ἀγρὸς εἶνε ποτιστικός, ἀφίνουν τὸ νερὸ μέσα καὶ καταπαύει ἡ δίψα του, ἂν δὲ ἐξ ἄλλου ὁ ἀγρὸς εἶνε ξερικός, τότε τὸ μέλλον τοῦ φυτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἰδιοτροπίας τῆς ἀτμοσφαίρας. Κατόπιν ὁλόκληρον τὸ θέρος καταναλίσκεται εἰς τὴν συλλογὴν καὶ τὴν εἰς τὰ κρεβάτια ἀποξήρανσιν τῶν φύλλων τοῦ καπνοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῶν κυνικῶν καυμάτων ἐπαυξάνουν καὶ αἱ ἀγωνίαι τῶν καλλιεργητῶν του. Ἡ συλλογή του καὶ ἡ ἀποξήρανσις χρῄζει τοσαύτης προσοχῆς, τοσούτων κόπων, τοσαύτης ἀτμοσφαιρικῆς λεπτότητος, ὥστε ἀρκεῖ ἡμίωρος καλοκαιρινὸς ὄμβρος, δεκάλεπτος πτῶσις χαλάζης, νὰ μεταβάλῃ εἰς ἔρημον γῆν τὰς ἐκτεταμένας ἐκείνας καπνοφυτείας, εἰς ἃς ὁλόκληρος λαὸς κατέστρεψε τὴν ὑγείαν καὶ τὴν εὐρωστίαν του, μὲ τὴν ἐλπίδα ν' ἀποκτήσῃ ἐν τεμάχιον ἄρτου.

Τί ἐδυνήρα αὐτὴ ἡ ἱστορία ἑνὸς σιγάρου!.. Καὶ ὅταν ἀναλογισθῇ κανεὶς ὅτι χιλιάδες ψυχῶν ἀγωνίζονται ὁλόκληρον τὸν χρόνον, ἀναμίξ ἄνδρες μετὰ γυναικῶν, γέροντες μετὰ γραιῶν, νέοι μετὰ παρθένων, ὅτι καταπονοῦνται τόσαι ὑπάρξεις, ὅτι δηλητηριάζονται τόσα πλάσματα, ὑποβαλλόμενα καθ' ἑκάστην εἰς βραδεῖαν καὶ ὑπόκρυφον αὐτοκτονίαν, ὅτι καταβάλλονται τόσοι ἀγῶνες, καὶ ἐξαντλοῦνται τόσαι δυνάμεις, διὰ μίαν στιγμιαίαν ἡδονὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἰδιοτροπίας, πόσον βαθύτερον ἐδυνήρα, πόσον πλειότερον πικρὰν εὑρίσκει τὴν περιπετειώδη ἱστορίαν ἑνὸς σιγάρου, τὸ ὁποῖον μὲ τόσην ἀφέλειαν ἀνάπτω καὶ ἐγὼ αὐτὴν τὴν στιγμήν!

ΕΠΑΡΧΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Νέος τρόπος πρὸς παλαίωσιν τοῦ γνησίου Κονιὰκ ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν.

Ἐν Βερολίνῳ ὑφίσταται ἐργοστάσιον μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του ἐν τῷ κόσμῳ, ὅπερ κύριον σκοπὸν ἔχει νὰ παράγῃ τὰς ταπεινοτάτας δυνατὰς θερμοκρασίας τῇ βοηθείᾳ πολυπλόκου συστήματος μηχανῶν καὶ συσκευῶν· ἐννοοῦμεν τὴν ἑταιρίαν Ῥαοὺλ Πικτὲ καὶ Σαν, τὴν ἱδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἑλβετοῦ φυσιοδίφου καὶ καθηγητοῦ Ῥαοὺλ Πικτέ, διασήμου ἐκ τῶν περὶ συμπυκνώσεως καὶ ρευστοποιήσεως τῶν ἀερίων πειραμάτων καὶ ἐργασιῶν του, ἃς ὁμοῦ μετὰ τοῦ Καλλιετὲ ἐξετέλεσεν. Ἐν τῷ ρηθέντι ἐργοστασίῳ ἐξακολουθεῖ νῦν πειραματιζόμενος ὁ Πικτὲ καὶ εὑρίσκων πολλὰς χρησιμωτάτας τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ ἀνθρωπότητι ἐπινοίας. Ἡ εὕρεσις τοῦ λεγομένου παγοχλωριοφορμίου, ἤτοι χλωριοφορμίου καθαρισθέντος διὰ πήξεως, ἐπιτυγχανομένης διὰ ψύξεως μεγάλης, ὑπῆρξεν εὐεργετικωτάτη δι' ὅλας τὰς ἐγχειρήσεις, διότι ἔκτοτε ἠλαττώθησαν ἐπαισθητῶς οἱ ἐκ τῶν χλωριοφορμίσεων θάνατοι. Ἡ πρό τινος δὲ ἀναγγελθεῖσα περὶ παλαιώσεως τοῦ Κονιὰκ διὰ ψύξεως καὶ πήξεως μέθοδος δὲν ἦνε ἧττον ἐνδιαφέρουσα. Ὑποβαλλόμενον τὸ γνήσιον Κονιὰκ (ἤτοι τὸ παραχθὲν ἐξ οἴνου δι' ἁπλουστάτης ἀποστάξεως ποτὸν) εἰς ψῦχος 80 βαθμῶν Κελσίου ὑπὸ τὸ μηδὲν πήγνυται, κατὰ δὲ τὴν πῆξιν ταύτην ὑφίσταται ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν μεταβολήν, ἣν καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων πάσχει μετὰ παρέλευσιν 10ετίας μόλις. Πηγνύμενον δηλ. τὸ γνήσιον νέον Κονιὰκ εὑρίσκεται κατόπιν, ἀφοῦ ρευστοποιηθῇ πάλιν, ὅμοιον κατὰ τὴν ἡπιότητα, τὸ ἄρωμα, τὴν γεῦσιν καὶ ὅλας τὰς ἰδιότητας πρὸς παλαιὸν δωδεκαετὲς Κονιάκ. Σπουδαιότερον ἔτι καθίσταται τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι τὸ νόθον ἢ τεχνητὸν Κονιὰκ δὲν πάσχει τὴν μεταβολὴν ταύτην, οὕτω δὲ δημιουργεῖται τὸ μὲν νέος τρόπος διακρίσεως τοῦ γνησίου ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ Κονιάκ, τὸ δὲ σπουδαία ἐγγύησις διὰ τὸ κοινόν, τὸ ὁποῖον οὕτως εὐκόλως θ' ἀποφεύγῃ τὰ νόθα καὶ ἐπικίνδυνα ποτὰ τοῦ εἴδους αὐτοῦ. Ἡ ἑταιρία Ῥαοὺλ Πικτὲ καὶ Σα πρόκειται νὰ ἐπιληφθῇ μετ' ὀλίγον τῆς βιομηχανικῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πράγματος.

Ρ*

ΑΝΑ ΤΟ ΑΣΤΥ

Ἦτο ἀπόγευμα, καιρὸς ὡραῖος καὶ κόσμος πολὺς εἰς τὴν Πλατεῖαν τοῦ Ζαππείου. Παρὰ τὸν πυλῶνα τοῦ μεγάρου ἔπαιζε, κατὰ τὸ σύνηθες, ἡ μουσικὴ τοῦ Πυροβολικοῦ. Ὅταν ἐξήντλησε τὸ πρόγραμμά της, ἀνέκρουσε τὸν ἐθνικὸν ὕμνον. Τίποτε τὸ ἔκπακτον ἕως ἐδῶ. Ἀλλὰ μόλις τὸν ἐτελείωσε καὶ ἀρχίζει νὰ τὸν παίζῃ πάλιν ἐκ νέου. Οἱ περιπατηταὶ ἐξαφνίζονται, ἀποροῦν, ἐρωτοῦν ὁ εἷς τὸν ἄλλον τί τρέχει... Καὶ τὸ δεύτερον παίξιμον τοῦ ὕμνου τελειόνει καὶ ἀρχίζει τρίτον... Μὰ τί συμβαίνει ἐπὶ τέλους, ἐτρελλάθηκαν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι; Καὶ ἡ αἰτία μαθεύεται ἐπὶ τέλους καὶ διαδίδεται ἀστραπηδόν, καὶ πληροῖ ἀπὸ συγκίνησιν ἤρεμον καὶ σιωπηλὴν ὅλον τὸ πλῆθος τῶν περιπατητῶν. Ἀπὸ τῆς προτεραίας εἶχε κοινοποιηθῇ ἡ διαταγὴ τοῦ ὑπουργείου περὶ διαλύσεως τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν, ἀνέκρουσαν δὲ τρὶς τὸν ἐθνικὸν ὕμνον οἱ μουσικοὶ τοῦ Πυροβολικοῦ, ἀποχαιρετίζοντες οὕτω τὸ μουσικόν των στάδιον.

✣

Καὶ τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ μᾶς ἐνθυμίζει ἓν ἄλλο, σχέσιν ἔχον πρὸς τὸν ἐθνικὸν ὕμνον καὶ διαδραματισθὲν πρό τινων ἡμερῶν ἐν τῷ Ποικίλῳ.

Ἐν μπαλέττον τοῦ θιάσου τῶν Ἀθερίνων, ὁ Βάκχος, ἐσυρίχθη πανδήμως καὶ ἀπεδοκιμάσθη, διατί νομίζετε;... Διότι οἱ Ἀθερῖναι ἔκλειον τὸν χορόν των διὰ τῆς ἀνακρούσεως τοῦ ἐθνικοῦ μας ὕμνου. Τὸ Ἄστυ τὸ ἀναγράψαν τὸ ἐπεισόδιον, θεωρεῖ αὐτὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ—ἄνθρωποι δὲ τῆς ἐργατικῆς τάξεως ἔδωκαν τὸ σύνθημα τῶν συριγμῶν,—ἐννοοῦντος νὰ ἐπιβάλῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους τὸν σεβασμόν, τὸν ὁποῖον ἐμπνέει εἰς αὐτὸν ὁ ἐθνικός μας ὕμνος, μὴ ἐπιτρέπων νὰ χρησιμεύσῃ οὗτος ὡς κατακλεὶς θεάματος, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι δύναται νὰ προκαλέσῃ ἄκαιρα χειροκροτήματα καὶ ἐνθουσιασμόν.

✣

Δὲν ἠξεύρομεν ἂν θὰ διαμαρτυρηθῶσι πάλιν οἱ φοιτηταί μας καὶ ἂν θὰ κάμωσιν ἀπεργίας καὶ διαδηλώσεις. Ἀλλ' εἰς ἡμᾶς τὸ ὑπὲρ αὐτῶν μέτρον τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας φαίνεται σωτήριον καὶ ἀναγκαιότατον. Μέχρι τοῦδε οἱ φοιτηταὶ ὑπεβάλλοντο εἰς δύο ἐξετάσεις, εἰς τὰς τῶν γενικῶν μαθημάτων καὶ εἰς τὰς διδακτορικάς. Τώρα αἱ ἐξετάσεις θὰ εἶνε ἐνιαύσιοι. Τὸ περὶ Πανεπιστημίου νομοσχέδιον τὸ ψηφισθὲν τελευταίως ὑπὸ τῆς Βουλῆς εἶχε μίαν διάταξιν, καθ' ἣν τὰ τῶν ἐξετάσεων τῶν φοιτητῶν θὰ ἐκανονίζοντο διὰ Β. Διατάγματος. Καί, κατὰ τὰς ἐφημερίδας, πρόκειται νὰ δημοσιευθῇ τὸ Διάταγμα τοῦτο, ὁρίζον ἐνιαυσίους τὰς ἐξετάσεις τῶν φοιτητῶν. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ἡ τετραετὴς ἢ πενταετὴς ἀργία τῶν φοιτητῶν καὶ ἡ ἐντὸς τῶν τελευταίων ἓξ μηνῶν πυρετώδης μελέτη—ἂς εἴπωμεν μελέτη—τῆς ὅλης ἐπιστήμης διὰ διδακτορικὰς ἐξετάσεις, καταργεῖται ἀναγκαίως, καταμερίζεται δὲ καὶ ὑποδοηθεῖται ἡ μελέτη, γινομένη μάλιστα, ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, ὑποχρεωτική.

✣

Προσεχῶς ἐγκαθίστανται τὰ δημόσια ἠλεκτρικὰ ὡρολόγια τὰ δωρηθέντα εἰς τὸν Δῆμον ὑπὸ τοῦ κ. Ζαρίφη. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐπετράπη ἡ χορηγία τοῦ χρονομετρικοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος καὶ εἰς ἰδιωτικὴν χρῆσιν, πρὸς κίνησιν ὡρολογίων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν καταστημάτων καὶ οἰκιῶν ἐπὶ συνδρομῇ ἐτησίᾳ. Ἡ καινοτομία, ἡ ὀφειλομένη εἰς τὸ φιλοπρόοδον πνεῦμα τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπείου εἶνε λυσιτελεστάτη καὶ ἐλπίζομεν ὅτι θὰ εὐδοκιμήσῃ. Θὰ λείψουν πλέον τὰ χορδίσματα, αἱ καθυστερήσεις, τὰ σταματίσματα, αἱ ἀνακρίβειαι Τὰ ὡρολόγια ὅλα—θεωροῦμεν, βλέπετε, βεβαίαν τὴν γενικοποίησιν τοῦ νεωτερισμοῦ—θὰ δεικνύουν τὴν αὐτὴν ἀστρονομικὴν ἀληθῆ ὥραν, ἡ δὲ ὑπηρεσία των θὰ εἶνε ἀποκλειστικῶς ἀνατεθειμένη εἰς τὸν ἄγρυπνον καὶ ἀκριβῆ ἠλεκτρισμόν, ὅστις ἀνεκαίνισε σήμερον τὴν ὄψιν τῶν πολιτισμένων πόλεων.

✣

Ἡ εἴδησις τῆς ἱδρύσεως Μουσείου τῶν Καλῶν Τεχνῶν θὰ κουσθῇ μετ' ἀγαλλιάσεως ὑφ' ὅλου τοῦ παρ' ἡμῖν καλλιτεχνικοῦ κόσμου. Μέχρι τοῦδε τὰ μόνα καλλιτεχνικὰ μουσεῖα εἰς τὴν πόλιν ἦσαν τὰ ἰδιαίτερα ἐργαστήρια τῶν ζωγράφων καὶ τῶν γλυπτῶν, ὀλίγα καὶ ἀπρόσιτα εἰς τὸ κοινόν, καὶ αἱ προθῆκαι τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν καταστημάτων, αἱ ὁποῖαι, μὲ ὅλην τὴν προθυμίαν τῶν φιλοκάλων μας ἐμπόρων, πολὺ ὀλίγον χῶρον διέθετον διὰ τὰς τοιαύτας ἐκθέσεις. Ἀλλ' ὑπάρχει ἐλπὶς ζωηροτάτη ὅτι ἡ ἔλλειψις αὕτη, κυβερνητικῇ μεριμνῇ, πληροῦται προσεχῶς. Τὸ ἱδρυόμενον μουσεῖον τῶν Καλῶν Τεχνῶν, θὰ εἶνε κέντρον ἀμίλλης, συγκρίσεως, μελέτης, καλλιτεχνικῆς διαπαιδαγωγήσεως. Καὶ ὅπερ σπουδαιότερον θὰ γίνῃ καλλιτεχνικὴ ἀγορὰ εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐκποιοῦνται εὐκολώτερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον τὰ ἔργα, τὰ ἄνευ ἀγοραστῶν φθίνοντα σήμερον εἰς τὰ ἰδιαίτερα ἐργαστήρια.

✣

Εἷς Δήμαρχος, ἕνομα καὶ μὴ χωρίς, φορτώνει εἰς τὸν σιδηρόδρομον μίαν κόφαν πουλαρικὰ διὰ νὰ τὰ στείλῃ εἰς τὸ Ναύπλιον. Ὁ σταθμάρχης τῷ λέγει ὅτι θὰ ζυγισθοῦν διὰ νὰ πληρωθῇ τὸ κόμιστρον. Καὶ ὁ Δήμαρχος βλοσυρῶς, βαθυρόφωνος, ἀπαθῶς καὶ στρίφων τὸν μύστακα:

— Ἂν πληρώσουν αὐτά, σιδηρόδρομος δὲν φεύγει!

Τὰ πουλαρικὰ ἐστάλησαν ἄνευλα καὶ ἡ ἀμαξοστοιχία ἐξεκίνησε.

Γεγονός.